

Štev. 20.

V Trstu, 25. oktobra 1892.

Letnik V.

Vojni jezik.

Mladočeški poslanci so v letošnji avstrijski delegaciji spregovorili o stvareh, katerih se poprej niso dotikali ali nič ali pa le malo in mimogredé. Delegati Eim, dr. Pacak in dr. Masaryk so s tem prisilili tudi ministre in te, ki jih zagovarjajo, jasno izraziti se, kakó mislijo, kakih načel da se držé. V resnici so se slišale izjave, katere bodo še dolgo odmevale po vseh pokrajinah našega cesarstva, in narodi so dobili snovij v najzaresniše premišljevanje. Mi imenujemo razpravljanje v letošnji delegaciji naravnost epohalno, prvič v pomenu, ker so odslej stvari jasne, kakor v ustavni dobi nikdar poprej, drugič, ker so se izrazila z ministerskih stolov načela, katera se dotikajo vitalnih interesov vseh narodnostij. Ako bi obveljala ta načela, potem se v Avstro-Ogerski brezuslovno priznavajo narodi prvega in drugega reda, narodi gospodujoči in narodi podrejeni ali gospodujočim služéči narodi. Po teh razglašanih načelih bi dosledno dospeli do tega, da bi razumništvo negospodovalnih narodnostij moralo znati na Ogerskem poleg materinščine, ako so šole zato, ne le madjarski, ampak tudi nemški, v Cislitaviji pa vsaj nemški. Omika bi trpela vsled tega prek in prek, ker bi učenje jezikov odtegovalo čas za učenje v vseh drugih predmetih, in gospodovalne narodnosti bi se ravno s tem le utrjevale v svojem pridobljenem gospodstvu.

Dejanski je kultura negospodovalnih narodov trpela uže doslej vsled učenja nemščine, madjarsčine in drugih jezikov; ali narodi so se nadejali boljšega vsled tega, da se niso razglašala načela, in da se niso mogli navajati zakoni, vsled katerih bi bili narodi takó rekoč nepremično prikleneni k takemu učenju. Sedaj pa se brez ovinkov poudarjajo nazori, načela in zakoni za tako učenje. To pa sili na načelni odpor, in če so bili narodnostni boji doslej hudi, bodo odslej še odločniši, ker je sedaj vse jasno, za kar gre.

Čutili in vedeli smo, da smo v kritiški dobi zaradi zunanjih zvez in vplivov; slutili smo, kakó se po-

lagamo pripravljati notranji preobrat v soglasju z zunanjo politiko: ali poguma, da se bodo s stolov skupnih ministerstev izražala in naglašala načela v tem smislu, nismo še — pričakovali. Stvari so torej uže daleč dozorele, in zato je slovanskim narodom naše monarhije obračati največo pozornost na dogodke, t. j. na vsa razpravljanja letošnjih delegacij, sosebno avstrijske.

Mladočeški delegati imajo stalno zaslug, da smo dospeli do jasnega, in da to, kar se je izrazilo v govorih in odgovorih, je snov, katero je treba odslej poštévati z vsó zaresnostjo. Ako smo še ozdravljivi, bolje je da so nam morda še v zadnjo uro brez ovinkov razkrili značaj naše bolezni. Brez Mladočehov ostali bi bili vsaj oportunisti v nejasnem, ker jim ugaja nejasnost in meglena nada.

Tu se dotaknemo tega, kar je odgovoril skupni vojni minister bar. Bauer mladočeškemu delegatu dr. Pacaku, ko je ta presojeval ravnanje z vojaki, ki niso nemškega ali madjarskega rodu, in zahtevanje nemščine od zdolej na zgorej v c. in kr. vojni. Na ta govor, katerega v odlomkih priobčimo tudi mi, je odgovoril imenovani minister bar. Bauer jako samozavestno in rezko ter je rekel med drugim: „Kar se dostaja nacionalnega duha v vojni ali armadi, sem uže v odseku povedal, da je isti duh nekaj izredno vrednega. Ali mora biti lojalni duh, vsaka separatistiška poželjivost se mora odstraniti, drugače ni misliti na jednotnost vojne, glavno uslovje vspeha. S svojega stališča morem jedino izjaviti: Jaz pač poznam zakoniti ogerski državni jezik, ne pa češkega državnega jezika; o tem mi ni absolutno nič znano. V vojni poznam le službeni jezik in poleg tega rabljenje materinega jezika. Prvi je treba varovati po pravilih (vorschriftsmässig), no tudi za poslednji se skrbi po močéh. Znano je, da ima vsak častnik dolžnost, poznati materin jezik svojega polka, in njegova sposobnost za povišanje je zavisna od tega.“ Gledé na preskušnje jed-

noletnih prostovoljcev je pristavil: „Da se v službenem interesu zahteva in mora zahtevati uže nekako znanje nemškega jezika, o tem, menim jaz, pač se ne more dvomiti“.

Vsi narodi, da ne rečemo tudi razne stranke teh narodov priznavajo potrebo skupnega jezika za skupno poveljništvo ali komando; jedino gledé na mero ali obsežnost rabljenja skupnega jezika so narodi in stranke različnega mnenja, in doslej ni znano, da bi se bila odbrala kaka komisija tehnikov ali strokovnjakov, da bi pretresala mero, kakó daleč od zgorej navzdol naj seza skupni vojni jezik.

Naj se za skupni vojni jezik odloči ta ali oni jezik, dobi s tem nekako predpravo nad drugimi jeziki, in dotični narod nima samo časti, ampak tudi ugodnost, ki je tolika, kolikoršna nastane neugodnost za druge narode, ki po svojem jeziku ne uživajo te časti v vojni. Iz izjav skupnega vojnega ministra je razvidno, da uže jednoletni prostovoljec mora imeti „nekako znanje nemškega jezika“. Ker imajo svobodo za preskušnje za jednoletne prostovoljce jedino raznovrstni srednješolci ali taki, ki se približno sposobljajo v smislu srednješolcev, je razvidno, da nenemški, torej pred vsem slovanski srednješolci se morajo uže zaradi obče vojaške dolžnosti sposobljati tudi v znanju nemščine. Po takem uže samo zaradi tega ne more biti pravih narodnih gimnazij ali v obče srednjih šol med nenemškimi narodi.

Vojaška dolžnost veže pred vsem slovanske narode, da se na srednjih šolah ne izobražajo samo v materinem jeziku, in da oni dejanski nimajo srednjih šol s čisto svojim jezikom, tudi če so jim morda zagotovljene formalno. Dosledno se zahteva tu pa tam uže pri vsprejetju v srednje šole „nekako znanje nemščine“, in to zahtevanje vpliva dalje na ustroj osnovnih, torej tudi začetnih šol.

Tudi ko bi ne imeli še posebe vprašanj o „notranjem“ ali „službenem“, „uradnem“ jeziku za politiške gosposke, za sodišča itd., dospeli bi uže vsled zahtev skupne vojne do snovanja srednjih in osnovnih šol v smislu, da jim ne more biti zgolj kak slovanski učni jezik, kakor je to možno v Rusiji, Srbiji, Črnogori, Bolgariji. Vidi se, da se zaradi „službenega jezika v vojni“ zahteva od slovanskih narodov mnogo, mnogo več, nego bi kdo sklepal iz besede „službenega jezika v vojni“.

Zato pa ne more biti nenemškim narodom vse jedno, kaka mera se jemlje za skupni vojni jezik. Narodi imajo s svoje strani ustavno in zgodovinski narodi tudi prednostavno zgodovinsko pravo do varovanja in gojenja svoje narodnosti in svojega jezika, torej tudi do narodnega šolstva, in ni zakona, ki bi jim določeval, da se jim je zaradi tega ali onega vzroka, zaradi te ali one institucije učiti poleg materinega še posebe ka-

kega živega jezika. Ti narodi imajo torej jednako ustavno pravo, vsaj vedeti in zvedeti po primernem strokovnjaškem preiskovanju, do kake mere se jim je ukloniti pri določevanju mere službenega jezika v vojni, segajočega v posledicah do narodnih osnovanih šol. Kakor imajo narodi ustavno pravo, da po svojih zastopnikih skupno z vlado določijo notranji uradni jezik, jednako in isto pravo imajo tudi, da se po primernih zastopnikih in strokovnjakih določi, eventualno odobri ali pa ne odobri zahtevana mera „vojnega službenega jezika.“ Drugače utegne segati ta mera čez meje neizogibne potrebe, in to, kakor smo videli, bi škodovalo kulturnemu napredku nenemških narodov, a da bi se zaviral kulturni napredek brez potrebe pri milijonih, da, pri veliki večini naseljenja cesarstva, tega niti kak skupni vojni minister ne more zahtevati.

Tudi je vprašanje, ali se pojem skupnega poveljništvenga jezika pokriva s službenim jezikom, zaradi katerega se zahteva uže pri jednoletnih prostovoljcih „nekako znanje nemškega jezika“.

Službeni jezik utegnejo raztezati tudi do tje, kjer nima nič opraviti skupno poveljništvo. Gotovo da je skupni jezik jako pripraven do najnižje stopinje od zgorej dolu; vprašanje pa je, ali je to olajšanje v vojni primerno z žrtvami, ki jih narodi doprinašajo vsled tega, da jim je uže pri osnovnih šolah in dalje poštovati ustroj šolskega utrakvizma.

Vsekakor je določba mere za vojni službeni jezik važna za narode, njih kulturno napredovanje in ne samo za vojno kot tako. Skupni vojni minister bar. Bauer je poudarjal lojalni duh v armadi v taki zvezi, kakor da bi bil zavisen od službenega jezika, takó da bi zavisela od njega jednotnost armade, ker je prišel pri tem takoj na govorjenje o službenem jeziku. Jednotnost armade zavisí pa vendar od druge, recimo, materialne organizacije, kakor pa od službenega jezika; poslednji je kakor na druge strani, le primerna posoda, a v to posodo mora priti duh od drugod. Isti minister je obsodil v isti zvezi seperatistiške poželjivosti, mi ne vemo, kaj je hotel reči s tem. Pri preprostih vojakih kaj takega ne more biti; častniki nenemškega rodu pa so toliko razsodni, da spoznajo, do kam je potrebna skupnost službenega jezika. Ako bi se oni upirali preseznanju primernih mej službenega jezika, bi to ne pomenjalo še separatistiških poželjivosti, ampak jedino na spoznanju zasnovano preverjenje, da je treba ostati službenemu jeziku v onih mejah, do katerih se razteza neizogibno. Ravno to, da je omenil bar. Bauer seperatistiške poželjivosti, kaže nato, da meje službenemu jeziku niso določene popolnoma, in da jih ta jezik utegne torej tudi prekoračevati.

Da se službeni jezik v vojni določi za neizogibne potrebe po natankih določilih, to je ne le v interesu c. in kr. vojne, ampak tudi v eminentnem interesu narodov in njih kulturnega napredka.

O oportunizmu slovenskih zastopnikov.

Med raznimi Slovani, posebno pa med Čehi in Hrvati, mnogo ugibljejo, zakaj se drže slovenski zastopniki še vedno oportunističke politike, v tem ko bi jim bilo biti jasno, do kam jo tira zunanja in notranja politika našega cesarstva, in da z dosedanjim oportunizmom Slovenci in drugi Slovani neposredno in posredno le podpirajo vso politiko na njenem tiru. Ko govoré drugi Slovani o oportunistički politiki Slovencev, mislijo pred vsem na državne poslance slovenskih pokrajin, ne vedó pa, da je na Slovenskem oportunističkih zastopnikov tudi po deželnih zborih in zunaj teh zborov, in da se oportunistička politika dosledno zagovarja tudi po nekaterih celó razširjenih listih slovenskih ali Slovencev namenjenih, če tudi n. pr. v nemškem jeziku pisanih.

Med Slovenci samimi raste pa nezadovoljnost nasproti dosedanji oportunistički ali, po domače, drobtiničarski politiki. Odločne opozicije proti tej politiki sicer še ni, in ker ta opozicija, kolikor se je je pojavilo tu pa tam, ni bila ne dosledna, ne vstrajna, tudi uspehov ni še imela doslej. Ta opozicija, kjer se prikaže, pa ima vendar križ, ker so slovenski poslanci jako občutljivi in, rekli bi, zamerljivi. Občutnost pa izvira iz preverjenja, da bi Slovencev utegnili opozicija, še toliko pohlevna, škodovati pri osrednji in deželnih vladah. V tem ko nadaljujejo oportunistički listi zagovarjati dosedanje postopanje državnih poslancev in kažejo pri tem popolnoma neslovansko politiko, ostro kritikujejo takoj liste ali društva, ki bi se drznili pisati in govoriti v smislu opozicije proti drobtiničarski politiki. Ker opozicija ni dovolj močna in pogumna, ostaje vse v starem tiru, in oportunisti sami se bojé, da pride še huje, ako jih ne bodo podpirali tudi tam, od koder se pojavlja nezadovoljnost. In tudi ta bojazen ima svoje vzroke v domačih razmerah ali prav za prav v najnovejšem gibanju takó imanovane konservativne, po naše, latinizatorske stranke. Ta stranka, ki dobiva svoje namigljaje in ukaze od više hierarhije, katera zopet je v novejši čas pod posebnimi političskimi vplivi višjih činiteljev, ta, za tuje interese vprežena stranka ali klika se opira na še nerazvite in narodno premalo zavedne množice med narodom, in ravno to utegne v resnici nevarno postati vsaj nekaterim sedanjim, celó do skrajnosti oportunističkim zastopnikom slovenskega naroda.

Polóženje je po takem težavno za narod in za njegove zastopnike; med poslednjimi utegnejo biti razlike mišljenja in odločnosti, ali, ker se vežejo za skupno postopanje, zmaguje stari oportunizem, in zato vidimo tudi v današnje dni, da hodijo slovenski državni poslanci po tiru, ki vede v svojih končnih ciljih ne le slovenski narod, ampak vse slovanske narode našega cesarstva do — popolne germanizacije. Te trditve ne bomo tu dokazovali, pač pa se hočemo dotakniti druge točke, ki je ravno takó v interesu zastopnikov samih, kakor skupnega naroda slovenskega.

Nam je bilo in je vselej za stvar, in zato ne podtikamo nikomur sebičnih namenov, dasi ne umemo ono politike, ka-

tera spreminja svoje barve jednako kameleonu. Kameleonske politike je slovenski narod uže imel, in, žalibog, tudi danes ni popolnoma brez njih. Teh tukaj ne mislimo, temveč imamo prave poštenjake pred očmi. Ti poštenjaki so oportunisti iz čistega rodoljubja, in bi jih to rodoljubje vedlo tudi do opozicije in morda celó do radikalizma, ko bi se preverili, da bi bila taka taktika narodu na korist. Pošteni oportunistički zastopnik slovenski vidi materialne reve in kulturne, specijalno šolske nujne potrebe narodove in misli, da ravno zaradi tega je treba uklanjati se vladi in vsakemu sistemu, če je le možno doseči kako gmotno ali kulturno mrvico za to ali ono po njem zastopano peščico slovenskih množic. On vidi, da drugače bi ista peščica trpela hudo škodo ali pa da bi celó poginila. Takemu poštenjaku se narodne množice v resnici smilijo, in mi ne sodimo predobro, ako menimo, da bi on rad pomagal sam istim množicam za toliko, kolikor se nadeja doseči z oportunističko politiko od vlade, ako bi bil imovit dovolj, in bi to storil toliko rajši, kolikor bolj mu dozoreva preverjenje, da vladni, sistem ne more na druge in glavne strani ugajati ne slovenskemu narodu posebe, ne Slovanom cesarstva v obče.

Tak oportunistički poštenjak je vsega spoštovanja vreden, in krivica bi se mu godila, ko bi ga napadali; njemu je jedino dokazovati, da mrvice, za katere se poteguje, niso nikdar toliko vredne, kakor narodna žrtva, ki je v tem, da se udaje in postopa oportunistički. Oportunističko uklanjanje nasproti vladi in vladnemu sistemu pa utegne biti dvojne vrste. in oboje vidimo, kakor drugod, tudi med slovenskimi zastopniki. Moder oportunist gre v dosezanju svojega namena le takó daleč, kolikor mora, ne stori pa koraka v smislu, da bi pozitivno in hinavski odobral to, česar narod v skupnosti po svojem najboljšem preverjenju ne more odobravati nikdar. Moder oportunist ponajveč molči, kjer bi bilo, škodljivo ali sramotno govoriti, in glasuje nemo za to, s čimur se nadeja uslišanja ali milosti za svoj cilj. Mnogokak slovenski oportunist poštenjak se more zrealiti v teh stvarkih, in naj bode preverjen, da o njem sodimo najmilejše. V to vrsto oportunistov štejemo mi n. pr. poslanca Iv. Nabergoja, zastopnika Tržaških Slovencev. Na Češkem je bil tipiški zgled poštenega oportuniste dr. Rieger, ki je do poslednjih let svojega propada še vedno ne le molčal, kjer mu ni bilo govoriti, ampak celó, dasi pohlevno svaril, kjer je videl nevarnost ali protislovansko politikovanje vlade.

Na Staročehih in Dunajskih punktacijah vidimo, da tudi pošteni oportunizem v nacionalni politiki pri sedanjem položaju ne vede do zaželenega cilja, da temveč narode oddaljuje od tega cilja ter jih spravlja naravnost v veliko nevarnost, katera, kakor se vidi ravno iz sedanjih delegacijskih obravnav, postaje za slovanske narode naše monarhije vedno hujša. Slovenskemu narodu in vsem avstro-ogerskim Slovanom je načelno delati nato, da zatrejo med seboj, torej pred vsem v svojih zastopnikih: vsake vrste oportunizem,

v dobi, ko se oni poštevali kot posamični narodi, in se zaradi tega ne poštevali glede na zunanjo politiko, dalje v dobi, ko se faktično rabi nemški kot državni jezik, in se isti nemški jezik razglasa za ministerskega stola kot armadni jezik ter se pri tem smatra le madjarščina poleg nemščine kot državni jezik. Glede na to in tudi vse drugo bi niti Poljakom ne bilo biti oportunistom; ali za nje v sedanjosti dobi ni leka in ga morda tudi z lepa ne bode.

Kar se dostaja Slovencev samih, je njih dolžnost, da se znebijo pred vsem kamaleonskih oportunistov, z druge strani pa pomagajo poštenim oportunistom obeh označenih vrst najprej z dokazovanjem, da je ta oportunizem nedostojen, ker ni vspeli v nobeni primeri z moralno žrtvo, potem pa, da zberejo sami toliko gmotnih podpor, kolikor bi jih bilo pričakovati od vlade tam, kjer jej doslej doprinaša naš oportunizem moralne žrtve.

Kakor smo čitali v poročilu goriškega polit. društva „Sloga“, dobiva to društvo za potrebe društvenih šol nekoliko stotnic podpore tudi od vlade. Taka podpora je zares potrebna; ali ona ne more biti povod za pospeševanje oportunizma, in pri sedanjem vladnem sistemu take postranske podpore Slovenci bi ne smeli niti sprejemati. Oni so dolžni, da svoje zastopnike rešijo iz stiske, v katero nehoté prihajajo vsled takih podpor. Ako narod uže toliko žrtvuje sam za svoje nacionalne potrebe, vspne se, ako spozna položeno, tudi ša do teh žrtev, katere bi utegnili postranski odmerjati vlada. Nekaj stotnic ne reši slovenske narodnosti, pač pa utegne nadaljnji oportunizem zavleči rešitev narodnostnega vprašanja, in dokler se ne reši to vprašanje, je narodnost vseh cislitavskih, kakor ogerskih Slovanov v nevarnosti.

Slovenec je po takem postaviti načelo, da sedaj za nobeno društvo in na nobeno stran ne sprejmejo po-

stranskih vladnih podpor, a zajedno skrbeti, da za najnujnejše potrebe zares zbirajo in zberejo med seboj primerne denarne zneske in podpore. Taka organizacija zljajša delovanje zastopnikom, in mnogoteri pošteti oportunist bode potem imel manj pomislekov glede na opozicijo, za katero se sedaj obotavlja ravno v pogledu na izgubo vladne milosti.

Ako hočejo torej Slovenci dobiti boljših zastopov, oziroma spreobrniti poštene oportuniste v opozicionalce ali vsaj v popolnoma nezavisne zastopnike, treba je poleg drugega še večih žrtev za najnujše kulturne potrebe. Te žrtve se pozneje stotero povrnejo, ko slovenski zastopniki v zvezi z zastopniki drugih slovanskih narodov prisilijo notranji sistem do rešenja narodnostnega vprašanja. Brez take zveze, brez skupnega postopanja z zastopniki drugih slovanskih narodov — Poljake preziramo — pa do te rešitve ne pride. Delajmo torej nato, da spreobrnemo vsaj take poslance, ki so doslej oportunisti iz vsmiljenja do narodnih množic, katerim grozi nevarnost potujčenja; delajmo nato, da bi družba sv. Cirila in Metoda mogla pomagati tudi tam, kjer se opirajo ali mislijo, da se morajo opirati tudi na postranske vladne podpore. Kar se žrtvuje za družbo sv. Cirila in Metoda sedaj, povrne narodna organizacija, po rešitvi narodnostnega vprašanja, pozneje, a to rešitev bodo pospeševali za Slovence jedino odločni nezavisni poslanci, ako, v pogledu na sedanje trajno položeno, stopijo v opozicijo v zvezi s poslanci drugih slovanskih narodov.

S tem je dokazana potreba, da se narod gmotno za svoje kulturne potrebe žrtvuje za časno še v večji meri, nego doslej, ako hoče odstraniti dosednji oportunizem slovenskih zastopnikov in takó sopomagati v družbi drugih slovanskih narodov, da pride do preobrata in naravnega položaja tudi na znotraj v našem cesarstvu.

O k r i t i k i d r . M a h n i č a .

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) *Gledé na bogoslužje, specijalno liturgijo ali mašo.*

η) *Liturgija rimske cerkve.*

(Dalje).

Četrta molitev gregorijanskega Kanona, katera, pričenjajoč z besedami „Unde et memores“, obseza tudi odstavek „Supra quae“ in „Supplices te rogamus“ in seza torej do molitve „Memento“, ta molitev se čudovito zлага ne le v bistvu, ampak tudi v razvrščenju misli in z večine celó v izrazih z analognimi mesti Kanona stare liturgije svetega Klementa, obsežene v apostolskih konstitucijah. Učeni Hoppe je to dokazal neoprovrgljivo,¹⁾ in zares

je treba le natančnega primerjanja te četrte gregorijanske molitve z odgovarjajočim mestom iz Kanona klementinske liturgije apostolskih konstitucij, takisto sledečim neposredno za verba institutionis, da se preverimo, da je prva molitev nastala po okrajšanju iz poslednje, ne da bi se bilo dotaknilo njeno bistvo.²⁾

¹⁾ V izbornem dela „Epiklesis der griechischen und orientalischen Liturgien, und der römische Consecrationskanon.“ Schaffhausen 1864 pag. 98—116 pod napisom „Die ungelösten Schwierigkeiten des römischen Consecrationskanons nach Text und Ritus.“

²⁾ Mesto *Μεμνημένοι*, v starem Kanonu sledeče neposredno za verba institutionis, se glasi v slovenskem prevodu: „Spominjajoč se torej Njeg. (Kristovega) trpljenja in smrti, Njeg. vstajenja od smrti in Njeg. vnebohojenja, kakor tudi Njegovega bodočega drugega prikazanja, ko se povrne z veličestvom in silo, da bode sodil žive in mrtve in poplača vsakogar po njegovih delih: darujemo Ti, kralj in Bog, po Njegovem ukazu ta kruh in ta kelih“. Isto obseza pa tudi prvi odstavek četrte gregorijanske molitve „Unde et memores“, sosebno ako preziramo še le po svetem papežu Leonu Velikem vložene besede „Hostiam + puram, Hostiam + sanctam, Hostiam + immaculatam“. Skrajšanje se je izvršilo s tem, da se je izpuštil ves pasus, ki ob-

širno govori o povrnitvi Kristovi; v tem ko se dostavek Gregorjev omejuje jedino na besede „de tuis donis ac datis“, katere se nahajajo tudi v liturgiji Hrizostomovi τὰ ἐκ τῶν ὁν σοι προσέφερον.

Dalje čitamo v starem Kanonu: Zahvaljujoč se Ti po Njem (Spasitelju) na tem, da si udostojil nas, da stopimo pred Te in izvršimo to sveto dejanje, prosimo te, Bog, ki nimaš potrebe (ἀνευδής), ozri se milostivo na te darove in obrni se k njim s Svojim blagohotenjem na čast Svojega Krista. Isto obseza pa tudi drugi odstavek četrte gregorijanske molitve v kratkem stavku „Supra quae propitio ac sereno vultu respicere digneris et accepta habere“, v tem ko je njena ostala vsebina vzeta iz prefacije liturgije apostolskih konstitucij, v kateri se omenja sprejetje po Abelnu darovanega daru, kakor tudi milost, katere sta bila spoznana dostojna Abraham n Melhizedek, in je ta vsebina tu, sosebo v kratki in vendar iznakažujoči gregorijanski sestavi v resnici še bolj na svojem mestu nego pa v prefaciji.

Nadalje čitamo v starem Kanonu: „da pa pošlješ na to daritev Svojega svetega Duha, svedoka trpljenja našega Gospoda Jezusa, da razglasi ta kruh v telo Tvojega Krista in vsebino keliha v kri Tvojega Krista (ἀποφύνη); in da se torej vsi obhajajoči se ž njim utrdijo v bogosvetosti, udostojijo odpuščanja grehov, osvobodé od hudiča in njegove zaslepljenosti, napolnijo s svetim Duhom, da se udostojijo Tvojega Krista, in da torej, spravljeni s Teboj, Vsemogočni Bog, se udeležijo večnega življenja“. Do cela isto pa obseza četrta gregorijanska molitev v svojem tretjem odstavku „Supplices te rogamus“ se ve da jako okrajšano, a isto okrajšanje se do cela podobno nahaja tudi v liturgiji svetega Klementa. Kajti tu nahajamo molitev dijakona z ljudstvom, katera ponavlja vsebino Kanona v kratkih in obče umljivih izrazih, molitev namreč „Zopet in zopet hočemo gledé na Bogu, našemu Gospodu, darovani dar moliti k Bogu po njegovem Kristu; da bi ga dobrotljivi Bog po

priprošnji Svojega Krista sprejel na svoji nadnebesni oltar“ (Ephes. V: 2), kar odgovarja gregorijanski okrajšavi „iube haec perferri per manus Angeli tui in sublimi altare tuum, in conspectu divinae maiestatis tuae“. Pri tem nam tudi ni prezirati, da Gregor Veliki je sprejel jeden del tega, kar se nahaja v starem Kanonu, v prvi del svoje tretje molitve „Quam oblationem“, kjer je čitati tudi stavek: „ut nobis Cor+pus et San+guis fiat dilectissimi Filii tui Domini nostri Jesu Christi“.

Po takem pa je tudi kot posledica temeljitega raziskovanja zasnovano mnenje Hoppe-vo (l. c. 269,268) popolnoma opravičeno: mnenje namreč, da gregorijanski Canon missae nikakor ne pogrša v vstočnih ravno takó, kakor v starih galikanskih liturgijah nahajajoče se „Επίκλησις“, ta pa da obseza le prošnjo za sakramentalno milost daritve, torej da jo je razločevati od prejšnje (katera je pred njo) prošnje za prezencijo daritve, to je za konsekracijo. Istega mnenja so bili tudi grški očetje Florentinskega koncila kajti na vprašanje latinskih očetov, zakaj prosijo Grki po verba institutionis še za spremembo darov v telo, oziroma v kri Kristovo, pokazali so Grki na isti običaj v rimski cerkvi „Sed postea (post verba institutionis), quemadmodum ipsi quoque dicitis: iube haec perferri per manus sancti Angeli tui in sublimi altare tuum; ita nos quoque oramus petentes, ut Spiritus sanctus descendat super nos et efficiat in nobis panem hunc pretiosum corpus Christi tui et quod in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui, transmutetque ea Spiritu sancto suo, ut fiant communicantibus in purgationem animi, in remissionem peccatorum et non fiant in iudicium et condemnationem nostram“. In s tem se je odstranila kontroverza, če tudi se je ponavljala pozneje („Hoc etiam soluto, quaesitum est de divina essentia“ etc. Vide S. Florentinum univ. Ecclesiae Concilium edit a monacho benedictino. Romae 1865 pag. 253.

(Dalje pride.)

Biserje i alemovi.

Wer fremde Sprachen nicht kennt, weiss nichts von seiner eigenen. G ö t h e.

Biserje i alemovi — pod time će naslovom „Slovanski Svet“ donašati od danas u napried po koju izbranu hrvatsku ili srbsku narodnu pjesmu, bilo lirsku, bilo epesku, želeći vruće, da bi slovenačka omladina, nada naroda svojega, obljubila narodnu poeziju našu, obljubila te ljubila svesrdno — to biserje naše, te alemove naše.

Našu mi narodnu poeziju smijemo, možemo, hoćemo, moramo nazvati biserjem i alemovi. I. Herder se čudio krasnomu tomu biserju! I G ö t h e se divio divnim tim alemovom!

Našu mi narodnu poeziju moramo nazivati biserjem i alemovi i s toga, što ne imamo drugo, čime bismo se mogli ponositi takó i toliko, kako i koliko tim biserjem, timi alemovi.

Naša je narodna poezija u ostalom takova i tolika, kakova i kolika, ne znam, u kojega drugoga naroda.

Naša je narodna poezija — nu dosta o tome. Čitajte te sudite sami!

O metru neću vam razpravljati na dugo i na široko, jer su važne stvari obično silno dosadne. Napomenut ću danas samo dvoje: prvo, da nećete naići u našoj narodnoj poeziji skoro nikada na cezuru, nego skoro uvijek na dierezu; drugo, da su u našoj narodnoj poeziji jambi i anapesti veoma, veoma riedki te da vlada njome trohej i daktil.

Slovenačka se narodna poezija glede toga razlikuje u vele od hrvatsko-srbske.

Da vam bude stvar čim jasnija, evo vam par primjera.

|| l i g r m i || i l' s e z e m l j a t r e s e ?

|| u d a r a || m o r e o b r e g o v e ?

I g r a k o n j a || R e l j a o d P a z a r a .

K n j i g e š t i j e k k r a l j e v i ć u M a r k o .

J a b o s i l j a k s i j e m || m e n i p e l i n n i k n e .

B u d i l a m a j k a || J a k o v a .

D a n a s j e || o s m i d a n .

Iz toga je onomu, koji je pročitao hrvatske i srbske narodne pjesme u njemačkom prevodu, razvidno i jasno. da su svi ti prevodi puni i prepuni groznih pogriješaka.

A sada eto vam par pjesama.

Oranje Kraljevića Marka.

Vino pije Kraljeviću Marko

Sa staricom Jevrosimom majkom.

A kad su se napojili vina,

Majka Marku stade besjediti:

„O moj sinko, Kraljeviću Marko!

Ostavi se, sinko, četovanja,

Jer zlo dobra donijeti neće;
A staroj se dosadilo majci
Sve perući krvave haljine:
Već ti uzmi ralo i volove,
Pak ti ori brda i doline,
Te sij, sinko, pšenicu bjelicu,
To je Marko poslušao majku.
On uzima ralo i volove,
Al' ne ore brda i doline,
Već on ore careve drumové. —
Otud idu Turci janičari,
Oni nose tri tovara blaga,
Pa govore Kraljeviću Marku:
„More Marko, ne ori drumove!“
„More Turci, ne gaz'te oranja!“
„More Marko, ne ori drumove!“
„More Turci, ne gaz'te oranja!“
A kada se Marku dosadilo,
Diže Marko ralo i volove,
Te on pobi Turke janičare,
Pak uzima tri tovara blaga,
Odnese ih svojoj staroj majci:
„To sam tebi danas izorao“.

Majka, sestra i ljuba.

Budila majka Jakova:
„Ustani, sinko Jakove!“

„Ne mogu, majko ustati:
Svu noć sam Turke dvorio,
Crnu sam kavu kuhao,
Hladnu sam vodu nosio —
Vile mi srce vadile“.
„Poznaš li, sinko, koje su?“
„Poznam ih, majko, koje su:
Prva je bila majčica,
Druga je bila sestrice,
Treća je bila ljubica:
Ti si ga, majko, vadila,
Seka je tanjur držala,
Ljuba je za me molila:
Ostav' mi život života,
Da se ga mlada naljubim!“

Draga srdita.

Zora zori, pozdravijenje zvoni;
Misle ljudi, da sam uranio,
A ja junak ni spavao nisam:
Kad ja prodjem pjevajuć sokakom,
Neće draga ni gledati na me —
Valja da se razsrdila na me.

Trst, okt. mj. 1892.

Priobćio Dr. L. K. Trnoplesar.

СТАРИКЪ

(Изъ И. С. Тургеневыхъ „Senilia“. Переводъ М. А. Лажурскаго.)

Nastali so temni težki dnevi....

Svoje bolezni, nedogi ljudij milih, hlad in mrak starosti. Vse, kar si ti ljubil, čemur si izročal se nezvračno — nikne in ruši se. Pod goro zavila je pot.

Kaj je storiti? Togovati? Žalovati? Ni sebi, ni drugim s tem ne pomoreš.

Na zasihajočem, nagnenem drevu drobnejši in redkejši je list, — no zelen njegova je še vedno ista.

Zvedri se tudi ti, pojdi v sebe, v svoja vspominjanja, in tam, globoko, globoko, na samem dnu sosredotočene duše, tvoje prejšnje, tebi samemu pristopno življenje bleskne pred teboj svojo dišečo, vedno še svežjo zelenjo in ljubeznjivostjo in krepostjo spomladi.

No bodi oprezen . . . ne gledi pred se, bedni starček.

Настали темные, тяжелые дни . . .

Свои болѣзни, недуги людей милыхъ, холодъ и мракъ старости. Все, што ты любилъ, чему отдавался безвозвратно — никнетъ и разрушается. Подъ гору пошла дорога.

Что же дѣлать? Скорбѣть? Горевать? Ни себѣ, ни другимъ ты этимъ не поможешь.

На засыхающемъ, покоробленномъ деревѣ листь мельче и рѣже, — но зеленъ его та же.

Настали сѣ темни, тѣжки дни . . .

Своѣ болѣзни, недѣжки людѣй милыхъ, хлад ин мракъ старости. Все, кар си ты любилъ, чѣмур си изрѣчал сѣ незвратно — никне ин руши сѣ. Подъ горѣ завилѣ ѣ потъ.

Кѣй ѣ сторити? Тѣговати? Жаловати? Ни себѣ, ни другимъ с тѣмъ не поморешъ.

На засыхающемъ, нагненемъ дрѣвѣ дробнѣйши ин рѣдкѣйши ѣ листъ, — но зеленъ ѣегова ѣ ведно ше иста.

Зведри сѣ туди ты, пойдѣ в себѣ, в своѣ вспоминѣнья, ин там, глѣбоко, глѣбоко, в самомъ дну сосредоточѣне душѣ, твоѣ прѣйшнѣе, тебѣ сѣмему пристѣпно живѣнѣе блескне предъ тебѣою своѣою дышащою, ведно ше свѣжѣою зеленѣю ин любезнѣивостѣю ин крѣпостѣю спомлади.

Но бѣди опрѣзенъ . . . не глѣди предъ сѣ, бѣдный старчекъ.

Сожмѣсь и ты, уйдѣ въ себѣ, въ свои воспоминанья, и тамъ, глѣбоко, глѣбоко, на самомъ днѣ сосредоточѣнной души, твоѣ прѣжняя, тебѣ одному достѣпная жизнь блеснетъ передъ тобою своѣю пахучѣю, все еще свѣжѣей зеленѣю ин лаской ин силой весны!

Но будѣ остороженъ . . . не глѣди впередъ, бѣдный старики.

Rusko pravopisanje za učeče se.

Spisal Александръ Ильичъ Ельсинъ, poslovenil dr. Jenko.

(Dalje).

Izgovarjanje črk v udarjenih in neударjenih zlogih besed.

Glasniki *a, o, y, ы, э*, se izgovarjajo trdo, a glasniki *e, и, і, ѣ, ю, я* — mehko. Prvi se nazivljejo trdimi, drugi mehкими.

Glasnik *a*. V udarjenih zlogih se glasnik *a*, za vsakim soglasnikom, izgovarja svojim glasom, primerno svoji črki; n. pr. бáринъ (barin), шáлость (šalost), сáдикъ (sadič). itd.

V neударjenih zlogih je glasnik *a* za šumniki (*ж, ч, ш, ы*) jednak glasniku *e*, a za drugimi soglasniki se izgovarja kakor udarjeni *a*; n. pr. жалѣть (izgovarjaj: желѣть, želetj), часы (izgov. часы, časú) шáлунъ (izgov. шелунъ šetun) шáдить (izgov. щедить ščeditj) варить, дарить itd.

Glasnik *e*. V začetku besede se glasnik *e*, udarjen ali neударjen, izgovarja mehko, kakor *ѣе* (je), n. pr. едвá (se izgov. ѣдвá, jedvá), ѣжели (se izgov. ѣжели ježeli), единица (se izgov. ѣединица, jedinica), епанчá (se izgov. ѣепанчá, jepanča), ерошítъ (se izgov. ѣерошítъ, jerošítj), егерь (se izgov. ѣегерь jeger) itd.

О р о м н я. Izvzete iz tega pravila so naslednje besede, v začetku katerih se udarjeni *e* izgovarja kakor *ѣо*: ѣжъ (se izgov. ѣожъ jož), ѣлка (se izgov. ѣólka, jólka) ѣззатъ (se izgov. ѣóрзатъ, jóрзатj), ѣрникъ (se izgov. ѣóрникъ, jorjik), ершъ (se izgov. ѣоршъ, jorš), емкíй (se izgov. ѣómkíj, jomkij), съёмка (se izgov. сѣймóмка, s'jomka), приёмъ (se izgov. прѣймóжъ, prijóm) in iz teh izvedene besede.

Glasnik *e* se na koncu besede pod udarjenjem izgovori kakor *ѣо* (jo), in brez udarenja kakor *ѣе* (je); n. pr. бѣлѣ (se izgov. бѣлѣó, beljó), моѣ (se izgov. моѣó, mojó), собраніе (se izgov. собраніѣе, sobranije), жаркóе (se izgov. жаркóѣе, žarkóje) itd.

V udarjenih zlogih se glasnik *e*, za katerim koli soglasnikom, izgovarja svojim glasom, primerno svoji črki, ako je na koncu udarjenega zloga mehki znak ali pa v naslednjem zlogu mehki glasnik (*e, и, і, ѣ, ю, я*); n. pr. холоднѣ́нко (haladnjénko), хорошенѣ́нко (harašénko), тюленѣ́нъ (tjulénj), дерево (djerivo), терпкíй (tjérpkij), дѣ́сятъ (désjétj), колѣблѣ́юся (kaljébljus), малѣ́никъ (maljenek), малѣ́ничко (maljénečka), хорошенѣ́нко (harašénečko).

О р о м н я. Izvzete so iz tega pravila naslednje besede, v katerih se glasnik *e* pod udarjenjem izgovarja kakor *ѣ*: Лѣ́ля (Ljólja), тѣ́тя (tjótja), переплѣ́чикъ (piripljótčik), дѣ́шево (djošivo), зарѣ́ю (instrumental) (zarjój), ступнѣ́ю, ступнѣ́й (instrumental) stupnjóju, stupnjój), малодѣ́жъ (malodjóz), холостѣ́жъ (halastjóz), кулѣ́чикъ (kuljočik) in druge besede na е́чекъ.

V udarjenih zlogih je glasnik *e* za šumniki (*ж, ч, ш, ы*) v izgovarjanju jednak glasniku *o*, in za drugimi soglasniki se izgovarja primerno svoji črki, ako je na koncu udarjenega zloga samo jeden soglasnik ali pa v naslednjem zlogu

trd glasnik (*a, o, y, ы*); n. pr. бережѣ́мъ (se izgov. бережómъ, berežom) желтýй (se izgov. жóлтый, žóltuij), жѣ́рновь (se izgov. жóрновь, žórnov), чѣ́рный (se izgov. чóрный, čornuij), черствýй (se izgov. чорствый, čórstvuij), причѣ́ска, (se izgov. причоска, pričoska), четнýй (se izgov. чóтный) шѣ́голь (se izgov. шóголь, ščogolj), шелкáтъ (se izgov. шолкáтъ, ščolkatj) щѣ́тка (se izgov. щотка, ščotka), щѣ́чка (se izgov. щóчка, ščočka), пришѣ́лъ (se izgov. пришóлъ, prišol), счѣ́тъ (se izgov. счóтъ, ščot), прочѣ́лъ (se izgov. прочóлъ, pračol), идѣ́тъ (se izgov. идѣ́тъ, idjót), зовѣ́тъ (se izgov. зовѣ́тъ, zavjót), медъ (se izgov. мѣ́дъ, mjód), конѣ́къ (se izgov. конѣ́къ, kanjok), надѣ́жа (se izgov. надѣ́жа, nadjoža), одѣ́жа (se izgov. одѣ́жа, adjóža), надѣ́жъ (se izgov. надѣ́жъ, padjož, напр. надежъ скота), нѣ́бо (njobo, vrh ust), вѣ́дро (se izgov. вѣ́дро, vjodro in pomeni jasno vreme) вѣ́рсти (vjorsti nominativ. pl.) зѣ́рна (zjorna nom. pl.), крѣ́стный (se izgov. крѣ́стный, krjóstnuij), Лебѣ́дка (se izgov. Лебѣ́дка, ljebjódka) Лѣ́гкíй (se izgov. лѣ́гкíй, ljóhkij), лепѣ́шка (se izgov. лепѣ́шка, ljeprjóška) мѣ́рзлый (se izgov. мѣ́рзлый, mjezrluij) метѣ́лка (se izgov. метѣ́лка, mjetjólka), свистѣ́лка (se izgov. свистѣ́лка, svistjólka), i. dr. на э́лка.

О р о м н я. Iz tega pravila se izključujejo neslednje besede, v katerih se glasnik *e* pod udarjenjem izgovarja primerno svoji črki: дѣ́монъ (démon), кѣ́сарь, лѣ́са (pomeni nit ali las udice), лѣ́щады (pomeni kamenitno ploščo), лѣ́щъ, мѣ́жъ, мѣ́чъ, мѣ́жа, нѣ́водъ, нѣ́мочь, слѣ́сарь, тѣ́норъ, трѣ́ба, нѣ́навчѣ́тъ, трѣ́бовать, трѣ́фы, цѣ́сарь, члѣ́нъ, чрѣ́во, шлѣ́жъ, нѣ́бо (nebesa), небѣ́съ (gen. plur.), предмѣ́тъ, кле́врѣ́тъ, хребѣ́тъ, склѣ́нъ, кле́вѣ́тъ (gen. plur.) сýдебъ (gen. pl.) чудѣ́съ (gen. pl. млѣ́ко, вредъ, запрѣ́тъ (prepoved), предъ́, чрезъ́, бредъ́, грѣ́ча, мятѣ́жъ, надежъ́ (gram. termin), отѣ́цъ, мудрѣ́цъ in druge na е́цъ, мѣ́режа (мѣ́жа, ribolovna).

О р о м н я. V naslednjih besedah se glasnik *e* za šumniki izgovarja primerno svoji črki: воо́бщѣ, во́тщѣ, исчѣ́зъ, пещѣ́ра, у́жѣ.

V udarjenih zlogih se glasnik *e*, za vsakim soglasnikom, izgovarja čisto, primerno svoji črki, ako je na koncu udarjenega zloga več nego jeden soglasnik, ali pa, ako je v naslednjem zlogu trdi glasnik (*a, o, y, ы*): трескъ́ (trésč), цѣ́рковь, перстѣ́, пѣ́стъ, рѣ́вность, бѣ́зтолочь, жѣ́зль, жѣ́ртва, чермнýй, черпáтъ, чѣ́ствовать, шѣ́сть, мѣ́ркнутъ, надѣ́жда, одѣ́жда, срдѣ́ство, сквѣ́рный, трѣ́звый, словѣ́сный, дрѣ́вѣ́сный, чудѣ́сный, небѣ́сный, чѣ́стный, учѣ́бный, волшѣ́бный, щѣ́лка, щѣ́дрый, ущѣ́рбъ, itd.

О р о м н я. Iz tega pravila so izvzete naslednje besede, v katerih se izgovarja udarjeni *e* za šumniki, kakor *o*: жѣ́сткíй (žostkij) жѣ́стче, чѣ́ткíй.

Ударjeni glasnik *e* je v suffiksih е́нокъ, е́нка, е́лка, е́нный ali е́ный v izgovarjanju jednak glasniku *o*, kedar pred temъ́ stoji šumnik (*ж, ч, ш, ы*); n. pr. мышѣ́нокъ (se izgov. мышóнокъ, mušonok), дѣ́вчѣ́нка (se izgov. дѣ́в-

чонка, devčonka), посвященный (se izgov. посвящённый), освещённый (se izgov. освещённый), поражённый (se izgov. поражённый) бережённый (se izgov. бережённый), надушённый (se izgov. надушённый), учёный (se izgov. учёный) itd.

О р о м н я. Iz tega pravila so izvzete naslednje besede, v katerih se glasnik *e* pod udarjenjem izgovarja čisto, primerno svoji črki: блаженный, священный (pridevnik), священник, совершенный (pridevnik). Ako pred udarjenim suffiksom ёнокъ, ёнка, ённый in ёный stoji glasnik ali pa šumnik, se udarjeni *e* teh suffiksov izgovarja kakor *ě* (jo); n. pr. зяёнокъ (se izgov. зяйёнок), клеёнка (se izgov. клейёнка), зелёный (se izgov. зелёный), плетёнка (se izgov. плетёнка), сравнённый (se izgov. сравнённый, deležnik trpnopreteklega časa) in drugi v obliki deležnika па еный.

О р о м н я. V naslednjih besedah se udarjeni *e* izgovorja čisto, primerno svoji črki: согбённый, мгновённый, блажённый, священный, вселённая, современный, обычно-

венный, степённый, здоровённый, незабённый, несправлённый (pridevnik in ne deležnik).

V besedah, izhajajočih iz tujih, se glasnik *e*, udarjen ali neudarjen, za katerim koli soglasnikom, izgovarja čisto, primerno svoji črki; n. pr. карёта (karéta), газёта, клеверётъ, тарёлка, сжжётъ itd.

V besedah pa na еръ, tudi tujih, se glasnik *e* tega suffiksa izgovarja kakor *ě*; n. pr. волонтёръ, парламантёръ, актёръ, фразёръ, суфлёръ, itd.

О р о м н я. V besedah офицеръ, кавалёръ, инженеръ se glasnik *e* pod udarjenjem izgovarja čisto, primerno svoji črki, in ne kakor *ě*.

V neudarjenih zlogih je glasnik *e* za kakoršnim koli soglasnikom v izgovarjanju jednak glasniku *u*; n. pr. перо (se izgov. пирó), тебѣ (se izgov. тибѣ), маленький (se izgov. малнький), палёнка (se izgov. палньнка) хорошённый (se izgov. хорошинький), itd.

(Dalje prih.)

Три міра.

Polni naslov te zanimive razprave prof. VI. I. Lamanškega glasi: „Три міра Азійско-Европейскаго материка“, ter je tiskana v prvih 4 številkah t. l. v „Slavj. Obozreniju“. Azija in Evropa sestavljata jedno največje kopno, ki je posebno važno po broju in kulturi prebivalstva. Kraj (razun) Meksike in Peru-a ter starega Egipta ni zemlje, ki bi se dala le nekoliko primerjati s kulturo in pomenom azijsko-evropskega kopna. Od tod so se širili jeziki in kulture v druge strane (kraje) sveta. Sama priroda je podpirala to kulturno razvijanje. Na tem azijsko-evropskem kopnu pa imamo tri svetove, ki se razlikujejo odločno med seboj. Med zapadno Evropo in jugovstočno Azijo je največja kulturna razlika: dva posebna sveta. Sredi nju pa nahajamo še poseben svet, ki tudi po kulturi zavzemlje neko sredino med obema drugima. Ruska Azija ima le malo bogatih krajev (Krym, Zakavkazje, Turkestan, Semipalatinsk in Amurska „oblast“). Tu je prebivalstvo redko, kultura v obče mlada. Veči del ne-ruske Azije pa ima, ali je imel jako staro kulturo. (Asirija, Babilon, Indija, Iran, Palestina, Fenicija, Sibirija, Arabija, Kitaj in Japonija). Nikoli pa neruska Azija ni imela političnega, verskega in kulturnega jedinstva v obče. Nemnoštevilne evropske kolonije vladajo nad mnogimi milijoni azijscev. Ruska Azija pa se rezko razlikuje od njih uže s tem, da se neposredno drži evropske Rusije. Prelaz od evropske k Azijski Rusiji je tako neznan v zemljepisnem in kulturnem obziru, da se časi komaj, ali pa čisto nič ne opaža. Ruska Azija ima redko prebivalstvo, druge evropske kolonije v Aziji pa gosto. Tudi s tem se razlikuje ruska Azija od azijskih kolonij Evropejcev, da ima odnosno mnogo več ruskega prebivalstva, nego evropske kolonije svojega, tako

da se zdi človeku, da so te evropske kolonije več del le začasno probivališče Evropejcev, kar pa v ruski Aziji ni tako. Tudi versko jedinega tipa, n. pr. mohamedanskega, neruska Azija ne dobi nikoli; a krščanski tip v ruski Aziji razvija se vedno bolje tako, da dá gotovo odločen pečat temu kraju. Arabski jezik se niti med mohamedani v praktičnem življenju ne bode tako širil, kakor ruski in angleški. Evropska omika v neruski Aziji napreduje v obče le jako polagoma. Napredek Rusije in Anglije pa preje ali pozneje podkoplje politično samostalnost Azijscev. Potem se pa tudi kulturna samostalnost ne bode mogla ohraniti.

V Rusiji je sicer mnogo plemen in ver, nad vsemi pa gospoduje rusko pleme in pravoslavna vera. Zgodovina nam svedoči ali priča, da ruski narod vsaj od polovine 15. veka neprestano hitro raste, se širi in si mirno iz tujih plemen dela Ruse po jeziku in veri.

Evropska Rusija ima svojo nadtisočletno zgodovino, iz nje dobiva tudi ruska Azija svoj kulturni pravec.

Na zapadu od Rusije je svet, kjer so po veri ali pokulturnem razvitju taki narodi, katere moramo tudi prištevati k „srednjemu“ svetu. Slovani so važni za Rusijo uže s tem, da so: tega — kakor obširno razpravlja L. — ne znajo dovolj ceniti ni ruska diplomacija, ni rusko razumništvo v obče... „mi ne pomislimo, da brez preziranih od nas malih literatur in pismenostij slovanskih, napredovali, bi bili ruska literatura in znanost do sedaj še menje (Slavj. Obozr. I. 39. str.)“. Da ni Poljska pozabila slovanskih predaj (sporočil) Boljeslava Hrabrega, nikoli bi ne bili Nemci tako napredovali, kakor so, na kvar slovanstvu. L. rad priznaje velike zasluge Poljakov, ko so se borili proti Nemcem (Ib.

40); misli pa, da je tudi sedaj jako važen vsak vspešen odpor Poljakov v borbi za obstanek proti nemštvu. Kakor Poljaki, pripadajo tudi drugi zapadni in južni Slovani po svojem razvitju in zgodovini gotovo mnogo bolje k srednjemu, nego k zapadnemu germano-romanskemu kulturnemu tipu.

Zapadna meja srednjega sveta gre torej od rusko-norveške in švedske meje po Botniškem in Finskem zalivu, potem neravna meja črta po Prusiji in Avstriji, med Baltiškim in Adrijanskim morjem. Dalje je zapadna meja Adrijansko in Jonsko morje. Južna meja je Sredozemno morje in Azija.

Na zapadu od te mejne črte je germano-romanski svet, v njem so pomešana plemena germanska in romanska tako, da je le malo čistih Germancev ali Romancev, katerim so primešani še Kelti in Slovani. Romani in Germani so si uže davno nasprotni. Bili so poskusi, da se objedini ta germano-romanski svet. Ali če so poskušali to Romani, nasprotovali so jim Germani in obratno. Seveda kak romanski vladar nahaja privržencev pri Germanih in narobe. Vidimo torej nekaj duvalizem v tem germanoromanskem svetu. Razvilo pa se je v njem pet svetskoznanih novih jezikov: španski, italijanski, posebno pa francoski, nemški in angleški. Največi pomen v bodočnosti bodo pa imeli v tem germano-romanskem svetu jeziki: francoski, angleški, nemški. L. misli, da izven Evrope francoski in nemški nimata posebne bodočnosti, pač pa angleški. Zato tudi angleška literatura in kultura v obče daleko presežeta francosko in nemško. Vsled neprestanega izseljevanja iz Evrope rastla bode angleška kultura, a francoska in nemška bodeti gubili svoj sedanjí pomen. Tudi Azijski svet se ne more objediniti: zgodovinski, kulturni, podnebni in drugi vzroki se temu protivijo. V Aziji imamo nekoliko čisto različnih ras. „Kelti, Germani, Romani so si bolj sorodni in bliži med seboj po zunanosti in jezikih, nego azijski Ariji ali Semiti med seboj. (II. 161.)“. Ravno tako se razlikuje tudi zgodovina teh plemen. Ona krščanska plemena v Siriji i Mali Aziji in v pokrajinah sosednjih z ruskim kavk. namestništvom prištevajo L. tudi k srednjemu svetu, prištevajo torej k srednjemu svetu: vso Rusijo, del prejšnjih poljsko-litovskih zemelj Prusije, del Slezke, veči del Česke, celo Moravsko, južno Štajersko, del Koroške, vso Kranjsko, Goriško (s Trstom in okolico), Istro; vse ogerske zemlje korone sv. Štefana s trojedno kraljevino, t. j. s Hrvaško, Slavonijo in Dalmacijo, romunsko kraljevino, srbsko kraljevstvo, Črno goro, Bosno in Hercegovino, kneževino bolgarsko, kraljevino grško z otoki, vso evropsko Turško s Carjigradom, z ostalimi grškimi otoki s primorjem Sirije in male Azije in s pokrajinami sosednjimi z ruskim kavkaškim namestništvom.

Srednji svet ima v obče slabo razvito brežno črto in mnogo ravnin. Nima pa vročegapo dnebjá, ampak ima ogromno prostranstvo zemelj s surovim, severnim podnebjem. Prebivalstva šteje nad 170 milijonov. Iz teh je nad 120 mil Slovanov in nad 120 mil. kristijanov. Ostalih 50 mil. prištevamo ali kristijanom zapadnih obredov, ali pa k azijskim

veram. Več je inorodnih kristijanov, nego Židov, musulmanov buddhistov in poganov. Preobladuje pa indoevropska rasa. Zove pa L. ta svet slavianogrškim ali grško-slavjanskim.

Romano-germanski in srednji svet sta si podobna v tem, da ima vsak iz njih element klasične starine, latinski ali grški. Rimljani razširili so svoj jezik med tuja plemena, Grki pa v tem niso tako vspehi. Na 120 mil. Slovanov štejejo samo 4—5 milijonov Grkov. Grki pa so vendar imeli do pada Carjigrada ogromen vpliv na večino slovanskih plemen in tudi na neka druga plemena. V germano-romanskem svetu igral je važno vlogo latinski jezik, mnogo važneje, nego grški jezik v srednjem svetu. Za to so Grki priznavali drugim narodnim jezikom pravice tudi v cerkvi. Romanogermanci so se preje razvili. Poskus Sama je bil prvi, da se objedinijo slovanska plemena. Romanogermanci so si bili priborili uže lastno kulturo, ko so se Slovani cepili, in sicer na rimo-katolike in na pravoslavne ter se morali neprestano boriti z azijskimi razbojniškimi plemeni. Verska razdvojenost budila je verski fanatizem med rodnimi brati na veliko škodo napredku. To se vidi posebno pri Hrvatih in Srbih, pri Poljaki in Rusih. Ta verski antagonizem je bil kriv, da se zapadna omika med Ruse dolgo ni širila vspešno.

Dve važni razliki ima grško-slovanski svet od romano-germanskega. 1. v njem je mnogo inorodnih elementov, mnogo več, nego jih vidimo v zgodovinskem življenju rom.-germ. sveta (v Evropi.) 2.) velika nejednakost je v sestavnih delih, na katere razpada gospodujoče pleme na vstoku. Nemcev (Germanov) je po priliki toliko, kakor Romanov (namreč v Evropi). Slovanska plemena pa med seboj nimajo takega razmerja, Rusov je nad 70 milijonov, ki imajo državo od 22,639.001 km. $\square$ in 115—120 mil. preb. „Vsi drugi Slovani, izvzevši 2 m. Srbov v kraljevini, 180.000 Črnogorcev in nad 2 mil. Bolgarov, so v večí ali manji zavisnosti politiki in kulturni od Nemcev. Italijancev, Madjarov in Turkov (III. 312. str.)“. L. priznaje, da imajo Poljaki, Čehi in Hrvatje razvite liter. jezike in odnosno nikakor ne siromašnih literatur. Vendar pa misli, da so razne okolnosti krive stanju teh narodov, ki je manj ugodno, nego n. pr. pri Holandcih ali Švedih. Tuji jeziki in tuja kultura odločno vplivajo na manje slovanske narode, tako da mora razumništvo znati vsaj po dva jezika, ker zahteva to praktična potreba življenja. Te tuje jezike pa večinoma morajo učiti, ker zahteva to gospodujoči narod. Jediní Rusi si svobodno izbirajo sami, kateri inostrani jezik da uče. Velika večina Rusov, celó učenjakov, ne znajo dobro tujih jezikov, ampak le toliko, kolikor potrebujejo za svoje posebne svrhe. Njihov (ruski) jezik pa preobladuje ne samo v slovanskem plemenu, temveč v celem grško-slovanskem svetu. Svet romanogerm. doživel je do svoje moške dobe, le sem ter tje se kažejo priznaki starosti, azijski svet je ostarel, greko-slovanski pa je v svoji mladosti.

L. opravičuje svoje imenovanje „srednji svet“. Nemci navadno trdijo, da je vsa današnja kultura delo Germanov in

Romanov, Slovanov torej ne pošteva. Romani, sešeno Francozi, pa menijo, da Slovani, ki so sprejeli rimski katolicizem (ali potem protestantizem) spadajo k Zapadu, drugi pa k Aziji. Ruski učenjak Vasiljev pa misli, da se azijsko-evropsko kopno deli na dva skoro jednaka dela, ki sta živela več del oddelno (ločeno), če sta se pa zadela, sledili so svetski dogodki. Vstokom on zove kraje za Uralom, za Kaspijskim morjem in Indom. Ta zapad Vasiljeva da se razlikuje posebno verskim fanatizmom (saj vanj spadajo n. pr. tudi Židje, mahomedanci in dr.) Oborožen fanatizem da je bil doslej vstoku neznan. L. opaza tu, da je pravemu učenju Isusa verski fanatizem tuj. Znani Schlözer pa je delil Evropo po rekah Labi in Donavi: na jedni strani je južna, na drugi pa severna Evropa. Ta delitev da je koristna za hronologijo, ker ravno na teh rekah se je končal svet znani (starim?), po tem pa tudi za narodopisje, ker od ustja Travnice do ustja Donava živeli so Slovani, pa so še le po tem razselili se čez Donavo na jug in zapad. Za to Slovani torej pripadajo po Schl. k severni Evropi, če tudi živé sedaj deloma na jugu in zapadu. Schl. je po tem prišel severni Evropi še celo Sibir. L. se ne soglasuje z nobeno teh. delitvijo, temveč iztiče veliko vlogo, katero so igrali Slovani in njihovi sosede v zgodovini, pa so ostali vendar nekako na strani od pravega zapada. Za to je sprejel svojo novo delitev, svoj — srednji svet.

A kaka bode naša bodočnost? Do sedaj, pravi L., mi svojega sveta še ne moremo imenovati omikanim. Naše literature, ne izvzevši ni ruske, so bedne. Mi še malo znamo svojo zgodovino, svojo sedanjost in vzajemne odnose. Naši otroci nam preveč umirajo, zdraviti se ne znamo, slabo se branimo proti ognju in drugim nesrečam. Uprava da je v tem našem svetu draga in malo sposobna bodisi v ustavnih, ali neustavnih državah. Važni dogodki v tem srednjem svetu so postanek petih novih držav: Grške, Romunske, Srbske, Črnogorske in Bolgarske. Sodelovanje Rusije je tu znano. L. misli, da je vplivala Rusija tudi 1867. l. na ustrojstvo dualizma. 1848. l. da so Rusi in Madjari — spoštovali se med seboj. (IV. 463.). Rusko novinstvo izražalo je v svojem času dvoje sočutje težnjam Deaka in Eötvessa. L. toži, da je magjarski zakon o narodnostih ostal le mrtva črka, in da Magjari, žalibog, niso pokazali dovolj političnega smisla (IV. 465.) Tolaži se pa L., da pravični ljudje, kakoršen je npr. — Mocrary, niso izumrli, in da jih bode tudi med Magjari še več. Priznaje, da je magjar. narodnost darovita, da ima uže lepo literaturo, in da se ni bati za njeno bodočnost. L. ne želi, da bi se Madjari potopili v slovanskem morju, ker za bujnejši cvet prosvete srednjega sveta potrebna je raznolikost, ravno za to tudi želi, da bi se slovanska plemena razvijala samostalno vsako po svoje.

L. priznaje, da se je zavest avstrijskih Slovanov jako probudila, da znanje ruskega jezika, znanosti in literature med njimi napreduje, če tudi naglašja, da ta vpliv ni posebno velik uže zato, ker Rusi sami ne skrbé, da bi si širili ta vpliv. Zadnjih 200 let se Rusija ni razvijala čisto pravilno na na-

rodni podstavi, nego bolj zunanje. Mešala se je večkrat brez vsake potrebe v evropsko politiko, reševala prestolja z rusko krvjo in ruskimi denarji ne bogatega naroda. Brez te strasti bi najbrže velike vojske 1813. leta ne bilo. Da je Rusija mesto tega bolj skrbela za notranje razvitje in narodno omiko, bila bi sedaj gotovo bolj omikana in bolje bogata in bolje pripravljena na vse slučaje. A čudo ni, da so se bili Rusi tako zaljubili v Evropo, saj ona ima zares mnogo prekrasnega in slavnega. Naučili so se ceniti tuje življenje, tuje vspehe, tuje dobro in slabo: razvili so se do kritičnega razumevanja, in to je bilo ter je dobro: otreznili so se, da cenijo vedno bolj le to, kar je res vredno na tujem, naučili so se pa tudi ravno s tem potom ceniti svoje, ceniti tudi slovanski svet v obče, če ne popolnoma, vsaj mnogo bolje, nego preje. Jednega pa Rusija ni izgubila, to je ruski narod ni bil nikoli izgubil one težnje za najvišim: iskal je vedno carstva božjega, carstva večne istine in popolne ljubezni (IV. 488.) Jako lepo gori L. za svobodo misli in dokazuje njeno potrebo iz cerkvenih očetov in drugih odličnih pisateljev, v dokaz, da le taka svoboda misli pospešuje pravo krščansko mišljenje, da pa verski fanatizem ni izraz krščanske misli.

Zanimivo je, kako sodi L. ob učenju ruskega jezika v narodnih šolah neruskih plemen: on pravi, da je to učenje tam, kjer ni blizu ruskih sel ali mest, nepotrebno in brezvspešno. Česar se otroci naučé v šoli, za dve, tri leta kmalu pozabijo (IV. 499.)

L. zahteva dobre duhovnike in učitelje inorodce ali vsaj take, ki dobro znajo inorodni jezik. On jih želi ne samo za blago ruske države, temveč tudi v ime znanosti: „V jezikih, narodnih predajah, pesmih, navadah vseh naših inorodcev je veliko (bogastvo) obilje podatkov, važnih ne za jedno, ampak za nekoliko znanostij (IV. 501.)“ Znanje teh inorodnih jezikov je — po misli L. — neobhodno potrebno tudi činovnikom. Na kraju zanimivo razpravlja Lamanski odnose sedanjosti, sešeno težnje trojne zveze in misli o bodoči vojski proti Rusiji. Zmagoviti zavezniki odtisnili bi Rusijo v zapadne meje nekdanjega moskovskega carstva. Poljska bi bila vsaj deloma vzpostavljena.

* * *

Ta razprava je gotovo vredna, da jo dobro premislimo. Kakor vsaka teorija, ima tudi ta nekaj nepopolnostij. Glavna nepopolnost bode pač ta, da več narodov, ki bi imeli sestavljati ta srednji svet, tega ne bi želeli. Saj vemo in vidimo, da ravno mladi narodi kaj radi kar na vrat, na nos hočejo postati bolj čisti zapadni Evropejci, nego so ljudje tam. Blage, pomirljive besede te razprave, ki je ostra le tedaj, kedar govori o javnih krivicah, ki se godé; ali take besede ne morejo roditi slabega sadu, in to tem manj, ker so izraz le učene teorije. *)

*) Naj čitatelji primerjajo ta posnetek velike razprave Lamanskega s tem, kar je specijalno o tem spisu predočil dr. Murko čitateljem „Lj. Zvona“ v 9. in 10. št. t. l.; potem naj sodijo, kam jo tirajo nekaterniki na Slovenskem celó v takem listu, kakoršen je „Lj. Zv.“ Op. ur.

Ruske drobtinice.

Съ миру по нитѣ, голому рубаха.

Znani in slaveli ruski pevec D. A. Slavjanskij napravlja v Kijevu za bodoče leto v znamenje 25letnega delovanja svojega pevskega zbora „Prvo pevsko šolo za pripravljanje zborovodij za selske cerkve“. (Первую пѣвческую школу для приготовления регентовъ для селскихъ церквей). Šola bode v novo zidanem domu, ki ga zida za se Slavjanskij v Kijevu. Poleg dveh koncertnih dvoran (jedna za 5000, druga za 500 ljudi) bode v poslopju nekoliko sob za slavjansko občežitje, v katerih bode bivala v Kijevu učeča se mladina, in jih bodo rabili začasno tudi Slovani, ki dojdejo v Kijev. Tu bode tudi slovanska knjižnica, in se sezida tudi nekoliko stanovanj. Po slovenski povedano, tu bode nekaj „narodni dom“, ki bode imel tudi 14 magazinov; v enem bode rusko-slavjanska knjigarna. Slavjanskij bode od drugega leta naprej stalno živel v Kijevu. Letos s svojim pevskim zborom obhodi še Rusijo, spomladi pa odide Čikago, kamor je povabljen na 100 koncertov. Po povratu iz Amerike bode praznoval v Kijevu omenjeno 25letnico; tedaj se bode blagoslovil „Славянскій дождь“ in se odkrije pevska šola. („Нов. Вр.“ 11. okt.)

Kakor je bilo omenjeno v poslednji št. „Sl. Sv.“, je odstopil Kulakovskij od uredništva „Varš. Dnevnika“, jedinega ruskega lista v zapadnih krajih. Ob slovesu je potolažil neruske Slované s tem, da ruski listi, kakor „V. D.“, bodo razpravljali slovanska vprašanja; da se torej ni bati, da bi se ta vprašanja zanemarjala v

Rusiji. Njegov naslednik v uredništvu „Varš. Dnevnika“ Vsevolod Krestovskij izjavlja ob nastopu, da v ruski Poljski je dvoje „bolnih“ vprašanj, t. j. poljsko in židovsko, treba je torej lečiti. On želi, da bi si ruski Poljaki odbrali glasilo za skupna vprašanja, ker bi bilo takó možno presojevati prave potrebe naroda v soglasju z državnimi interesi. Novi urednik izrečno poudarja, da ni nasprotnik Poljakov, ali da bode strogo presojeval vse težnje, katere niso opravičene ali bi bile celó škodljive državi in ruskemu narodu. Iz uvodnega članka o grofu Taaffeju povodom njegovega odlikovanja od cesarja Viljema je soditi, da novi urednik povoljno dobro pozna sedanje politiško položnje našega cesarstva. Izraža med drugim bojazen, da ba naša država preveč izgubila v zavisnosti od Velikonemčijo.

Državni svet je dobil v pretresanje izdelani načrt o delujočih, oziroma židovskih blagotvornih družtvih. Židovska društva te vrste, ki so bila doselej pod vodstvom sinagog, bodo odslej pod državnimi zakoni. To je jako srecen korak ruske vlade, in je želeli, da predloženi načrt sprejme drž. svet. Židovsko postopanje je treba staviti pod državno nadzorstvo!

Pripravljajo se, da pozvedo dohodke zemlje pojedinih gubernij in ujezdov; izvrševali bodo to delo posebni odbori, v katerih bodo zastopani člani iz finanč. in ministerstva državnih imetij, kakor tudi znanih seljskih gospodarjev. П.

Svetčev banket.

Iz Ljubljane je razposlal odbor za priredbo slovesnega banketa na čast Luki Svetcu vabilo, naj bi se v 9. dan oktobra t. l. sešli rodoljubi iz vseh pokrajin slovenskih v Ljubljani ter udeležili se tega banketa. Vabilo konstatuje, da je katoliški shod in njegov pripravljalni odbor proti vzorni naši družbi sv. Cirila in Metoda in v zvezi z njo proti našemu starosti narodnemu poslancu g. Luki Svetcu postopal na način, kateri je moral užaliti njega in vsakega rodoljuba. Banket torej naj izjavi, da se zlagamo z Luko Svetcem in da visoko cenimo naše šolsko društvo, in da smo nasproti skrajnostim, izjavljenim na katoliškem shodu, složen in jedin narod, kateri ne gledé na stan in ne bistvene sedanje razlike v mišljenju odslej hoče hoditi jedno pot in z združenimi močmi dosežati skupni naš smoter.

Tako se je tudi zgodilo; rodoljubi iz vseh pokrajin, tudi preprosti kmečki zastopniki s Koroške, potem s Hrvatske, so došli v 9. dan oktobra v Ljubljano na banket. Bilo jih je skupej kakih 200 oseb; med Hrvatji je bil bivši župan Zagrebški dr. M. Amruš, pisatelj J. Pasarić, sourednik „Agr. Tagbl.“ Krislan. Banket je trajal od 2. do 6. ure, in tu so se vrstili razni govori, in sicer po notranji vrednosti in soglasju vsebine taki, kakoršnih je malokedaj na kakem banketu. Soglasje in dozorelost mislij in nazorov moralo je človeku ugajati, in so Hrvatje sosebno hvalili zajedno mirnost in zmernost pri vseh napitnicah. Vse je bilo stvarno in še tam, kjer so neosnovani napadi morali vzbujati srd in nevoljo, odgovarjalo se je stvarno in z izrazom bolesti, nikakor pa ne z izbruhom braneče se strasti. Mi, ki smo sami vse slišali, smo se v ta dan nepričakovano

razveselili in s polnim zadovoljstvom ločili z banketa. Ako bi bili udeležniki kat. shodu udeležili se tudi tega banketa, preverili bi se bili, da se ni nič zagrešilo, a mnogi bi bili spoznali, da so se v resnici krivice godile na kat. shodu. In vendar so agitovali proti Svetčevemu banketu, terorizovali duhovščino, da si ni upal niti jeden svečenik udeležiti se banketa, in še v poslednje jutro so z lece v Ljubljani strašili in grozili.

No, biskup Strossmayer, dr. Rački in še kak drugi izmed svečnikov niso se ustrašili, odgovoriti na telegrafske pozdrave, oziroma sami pozdraviti telegrafski udeležnike banketa. Došlo je kakih 170 telegramov, daljših in krajših, iz raznih pokrajin, sosebno Primorske in Koroške.

Danes ne moremo dalje poročati, kakor da navedemo dve zdravici v celoti. Po nagovoru udeležnikov izroči dr. Ferjančič slavljencu v imenu odbora elegantno kaseto s srebrnim, bogato cizilovanim tintnikom in zlatim peresom. Nato spregovori Luka Svetec takó-le:

Častita gospoda!

Dragi tovariši in sovojniki v trdem narodnem boju!

Dovolite, da se Vam za Vaše lepo pozdravljenje, za Vaše prijazno priznanje kar najtopeje zahvalim. To storim tem srčneje, ker vem, da Vaše priznanje ni namenjeno samo meni, temveč vsem mojim tovarišem in sodrušnikom naše krivično napadene družbe sv. Cirila in Metoda, kateri se je brez vsakega najmanjšega vzroka odrekalo zaupanje. Vaše priznanje je ob jednom izraz Vašega soglasja z načeli naše stare politike, katera je po izročilu nepozabnega nam dr. Janeza Bleiweis-a zbi-

rala pod jedno zastavo vse narodne moči na skupno narodno delo. Vaše priznanje je pa tudi tolažba, meni in vsem onim, ki gledajo z žalostjo in skrbjo, kako se pojavlja na našem političnem pozorišču nova stranka, katera s pretvezo, da gre za vero, s kričanjem, da je vera v nevarnosti, hoče polastiti se pri nas vsega javnega življenja. Dobiti moramo v svoje roke vse občinske, deželne in državne zastope, to je nje geslo, in škofje naj bodo tudi naši politični vodniki. Jaz dvomim, da bi naši škofje hrepeneli po tej časti, dobro vedoč, da je čuvati vero njih poklic, ne pa politično voditeljstvo. Saj jih sam sv. Oče, naš sedanji papež, odvraca od tega z besedami, da „kdor meša vero v politiko, ta zlorabi vero“. In zlasti pri naših slovenskih razmerah zdi se mi ta misel, da bi škofje vodili našo politiko, naravnost nesmisel. In prašam, ako bi uže pri nas ta misel ne našla odločnega upora od vseh zavednih Slovencev, je-li kaj upanja, da bi ta misel zmagala tudi po drugi Avstriji? Jaz vsaj sodim, da ni najmanjšega upanja; potem pa tudi pri nas ne more zmagati, ker se za nas same Slovence ne more delati izjema, in za to se kaže vse to prizadevanje naše nove stranke kot prava nepotreba, in rečem naravnost, kot pregrešna nepremišljenost. Še žalostnejše je pa, kako hoče ta stranka doseči svoj namen, s kakimi sredstvi hoče izpodkopati in odstraniti vse naše rodoljube, naj si so še tako zaslužni in delavni, ako ne prisegajo nepogojno na njih načela. Oči tajo nam sebičnost, da delamo le iz sebičnosti, da potem, ko smo s pomočjo naše duhovščine zlezli na konja, iščemo le svoje koristi. Ne, častita gospoda, boj za slovensko narodnost ne donáša nobenih dobičkov, ampak zahteva velike žrtve, mnogo truda, polno dela in mnogo, mnogo zatajevanja samega sebe. Prašam, kateri od nas bi tega, kar ima, ne bil pridobil si tudi kot nenarodnjak, morebiti še veliko ložje; da ne omenjam onih naših rojakov-mučenikov, ki so se zavolj narodnosti preganjali in se še preganjajo, prezirajo, zapostavljajo in še celo od služeb odstavljajo. Očitajo nam nadalje, da smo liberalci. Ali kako zvijačno! Jednačijo nas z onimi židovsko-nemškimi, laškimi in madžarskimi liberalci, kateri si to častito ime pridevajo le zavolj lepšega, iz špekulacije, ki pa niso nikakšni liberalci; oni so liberalna načela zatajili, ker svobodo in pravico drugih narodov zatirajo. Taki liberalci mi nismo, niti ne moremo biti, ker nimamo ne volje ne moči, da bi druge zatirali. Ne sramujemo se pa biti liberalci v pravem pomenu te besede. Saj imamo vso našo državljansko in narodno svobodo, kolikor je vživamo, zahvaliti le pravemu liberalizmu. Ne bom Vam razlagal, kaj je pravi liberalizem, ampak imenoval Vam bom le moža, ki je dan današnji odličen zastopnik pravega liberalstva, t. j. častitljivi starček, sedaj prvi angleški minister Gladstone, oni blagi mož, ki se je prvi od svojih rojakov ognjevitno potezal za nesrečno bolgarsko rajo proti turški grozovitosti, in ki se ravno zdaj pripravlja poravnati stoletne krivice, ki so jih trpeli katoliški Irci od njegovih rojakov. Kdo izmed nas ne bi radovoljno snel svojega klobuka pred takim liberalcem? Te vrste liberalci smo radi tudi mi in hočemo ostati. Očita se nam slednjič, da smo brezverci, da smo odpali od Kristusa. Kako krivično obrekovanje! Mi nismo odpadli od Kristusa, čeprav tega sv. imena nimamo vedno na jeziku. Saj nas on sam uči: Ne tisti, ki vedno vpije: „Gospod, Gospod,“ pojde v nebeško kraljestvo, ampak kdor spolnjuje voljo nebeškega očeta. In kaj nam zapoveduje on? Prva in naj-

veča zapoved je: Ljubi svojega Boga iz celega svojega srca! in druga tej jednaka: Ljubi svojega bližnjega kot samega sebe. V teh dveh zapovedih, pravi on, je zapopadena vsa postava in proroki. In kdo je bolj in v obilnejši meri naš bližnji, ko naš ubogi narod? Ko ljubimo ta svoj narod ter se potezamo za njegove pravice, za njegov obstanek, ali ne spolnjujemo s tem tisto Kristusovo zapoved, ki je prvi in največji jednaka? Mislim, da mnogo bolje kot oni, ki sejejo med nas prepir in sovraštvo ter ovirajo s tem naše narodno delo. Ravno proti tem se sme obrniti, kar piše sv. apostol Janez, rekoč: „Kdor trdi, da ljubi Boga, pa sovraži svojega brata, ta je lažnik; kako bo ljubil Boga, ki ga ne vidi, ako ne ljubi svojega brata, ki ga vidi? Nismo odpadli od Kristusa, ampak spolnjujemo njegovo zapoved z ljubeznijo do svojega naroda. Ta ljubezen je tudi vez, ki nas druži, rodoljubne duhovne kot posvetne narodnjake v jedno vez, ki je močna, ker je utrjena v naši veri in v našem srcu, tako močna, da je ne raztrga nobena sila in nobeno modrovanje krivih prorokov. Tako napijam vsem narodnjakom slovenskim, Vam, ki ste tukaj zbrani, in njim, ki so v duhu z nami združeni, vsem na zdravje, Bog poživi!

Po govorih dr. Tavčarja in dr. Majarona odgovori in spregovori dr. A m r u š te besede:

Bračo! Zahvaljujem Vam, što ste oduševljeno primili srdačne rieči mojega predgovornika. Da mi smo braća, a treba da smo složna braća, jer naša poslovice veli: Složna braća kule grade, a nesložna gradove razgradnje. Veseli me, što mogu prisustvovati današnjoj svečanosti, gdje slovenski narod izkazuje samo svoju dužnu zahvalnost svečaru Luki Svetcu, osiedjelomu pravu u narodnoj borbi, mužu, komu je u privatnom i u javnom životu geslo: recta via. Bračo! Slaveći Luku Svetca, slavimo kulturni rad, kulturnu misiju društva sv. Cirila i Metoda. Kulturni je rad zaista najuzvišenija vrst čovječjega rada. Prosvjetom napreduje i usavršuje se čovjek, on time izvršuje rieči sv. pisma, da bude sličan ocu nebeskomu. Uspješan kulturni rad moguć je samo na temelju narodnog jezika. Uzvišene istine naše svete katoličke crkve zaokupljuju čitava čovjeka samo onda, kad se živom rieči materinskog jezika usade u srce. Materin je jezik svakomu čovjeku svetinja, ta dio je njegova bića; mili glasovi njegovi sjećaju ga prve i najbolje prijateljice. — matere njegove. Isus Krist, spasitelj naš, učio je Hebrejce na hebrejskom jeziku. Poznato je Vama, kako su se njemački biskupi Solnogradski, Pasavski trsili, da panonske Slavene predobu za kršćanstvo; poznato je Vama, da nisu uspjeli. Tada se je obratio knez Ratislav, željan, da luč kršćanstva razsvietli njegov narod, na vladara u Bizantu s molbom, neka mu pošlje za učitelje muževe, koji će znati u narodnom jeziku pripovijedati kršćanske nauke slavenskomu narodu.

Tako dodjoše sveta braća u slavenske krajeve, da privedu kršćanstvu panonske i moravske Slavene. Oni širiše vjeru u narodnom jeziku, osnovaše slavensku knjigu i tako pokrstiše i u kršćanstvu učvrstiše milijune naših slavenskih pradjedova, na sreću i spas njihov i nas, potomaka njihovih. Oni uvedoše slavenski jezik u službu božju. — Obiediše ih, da su odpali od prave vjere, i to neki njemački biskupi. Ne ča da govorim o motivu tomu sumnjičenju, jer nas je danas, kako je rekao naš svečar, ovamo dovela ljubav i sloga, pa zato budi taj

dan posvećen ljubavi i slozi. Sveta se braća lahko opravdaše v Rimu, jer nisu ništa drugo učinili, nego što su propovedali Slovenima kršćanski nauk u onom jeziku, koji su Slaveni razumjeli. Sveta braća dobiše zadovoljstino i zaštitu u Rimu, što je i posve razumljivo, jer je rad tih muževa bio rad ljubavi, a temeljna točka naše sv. crkve je ljubav, kako je izticao naš današnji svećar. Iz ljubavi došao je Bog i spasitelj naš na ovaj svijet, da za naš spas pretrpi smrt na Golgoti. Ljubite se, braćo, bio je ponovni nauk apostola sv. Ivana, ljubimca Isusova. Kršćanstvo je srušilo verige robstva, učeći, da smo svi jednaki sinovi oca nebeskoga.

Ravnopravnost narodâ je načelo, koje izvire iz kršćanstva, dočim je ugnjetavanje narodâ pogansko načelo. Ravnopravnost zahtjeva, da se svaki narod poučava i oplemenjuje na podlozi narodnog jezika. Jest, samo na osnovu narodnog jezika moguć je kulturni rad. I zaista, gdje se početna nauka neosniva na materinskom jeziku, ondje zaostaje narod, ondje nema prosvjetnoga, ni materijalnoga napredka. Danas, gdje se narodi natječu u svakom napredku, pozdravljamo mi svi rad družbe sv. Ćirila i Metoda, koje teži za tim, da osnivajući škole užeže svete istine katoličke crkve kao i ostala umienja živom rieči narodnog jezika u plemenita srca viteškoga naroda slovenskoga. Ja kao Hrvat, u čijih žilah teče ista krv, koja vrije i u Vaših srcih žalim, što naše materijalne prilike nisu takove, da bismo mogli materijalno podupirati to društvo, koje, šireći prosvjetu, oplemenjuje bratski narod slovenski, te ga tako otima neopravdanoj navali tudjinstva i štiti narodnost njegovu, a po tom i našu. Ja nisam neprijatelj ni jednomu jeziku, ni

jednoj narodnosti, jer svaki je jezik i svaka narodnost zgodno sredstvo, da se usavršuje koji dio čovječanstva. No nauk, ako hoće da bude uspješan, mora biti djeci razumljiv, mora biti osnovan na materinskom jeziku.

A što me kod vas osobito veseli, jest to, što ste vazda imali pred očima, da je kako čovjek tako i svet harmoničan stvor. Moralka nas uči, da ima četiri temeljne kreposti, bez kojih nema krepostnoga života. Jedna od tih je umjerenost, a posljedica umjerenosti je sklad. Veseli me od srea, što ste znali ovučati taj sklad medju vjerom i narodnošću, koja dostoji od prirode, a bez koje nema napredovanja. Veseli me, što sam se takodjer danas mogao uvjeriti, da se držite rieči sv. Augustina: In omnibus caritas. Pravo ste učinili, što ste svomu tako plemenitomu društvu nadjenuli ime svete braće Ćirila i Metoda, jer ste time podali značaj i pravac društvu. Sveta su braća apostoli svete vjere Hristove, osnivači slavenske knjige, začetnici slavenske prosvjete. Za to je nas Slavene silno uzhitila preznamenita enciklika „Grande munus“, kojom je izkazao odličnu čast svetoj braći naš sretno vladajući sv. otac papa Lav. XIII., koji je zaista lav na svakom polju ljudske naobrazbe, ljudskih vrlina, vriedni takmac svoga velikoga imenjaka Lava I., s kojim će on u povjesti dieliti pridjev „Veliki“. Završujući želim, da se Vaše plemenito društvo razširi po svim krajevima, gdje se čuje slovenska rieč, pa da se učvrsti na korist svete vjere i narodnosti slovenske. Dižem čašu u zdravlje, sreću i dug život plemenitoga starca Luke Svetca, svečara našega!

Ogled po slovanskom svetu.

a) slovenske dežele :

Andrej baron Winkler, deželni predsjednik kranjski, je na lastno prošnju umirovljen; v priznanje je dobio odliko velikoga križca Franc-Josipovega reda. Na njegovo mesto kot voditelj deželne vlade je imenovan dosedajući namestniški sovetnik v Gradcu Viktor bar. Hein, ki je zajedno imenovan dvornim sovetnikom. Winkler se je izrazio pri slovesu od svojih uradnikov, da začetkom mu je grof Taaffe dal svobodno roko, da naj postopa, kakor ume stvari. Priznaje sam, da je poprej na vse strani vladala in gospodarila nemška stranka na Kranjskem, dasi šteje naseljenje nemško v tej pokrajini po najveć 5 odstotkov. On je dokazao ob tej prilici, da so Nemci ostali povsod pri svojih pravicah, a Slovincem da vendar pristaje pravo, da imajo oni većino v raznih zastopih. Nemci da so povsod zastopani, samo v Ljubljani nekaj lele, a to iz lastne volje; on se nada, da pridejo tudi v mestni zastop Ljubljanski. Naštel je vse vrste šol, in povsod imajo Nemci svoje šole; oni se morejo od zdolej na zgorej šolati je dino v svojem jeziku. On sam priznava, da nima nič na vesti glede na Nemce, dasi ga napadajo, kakor so ga napadali tudi mnogokrat poprej. V obće pripoznavajo kranjski Slovenci, da je Winkler storil za poravnanje krivic, kolikor je — mogel. A vplivi od zgorej in od nemške stranke so bili moćnejši nego njegova želja, spraviti vse v red, vedno s stališča jednakega prava. Ako bi

bil on poznat kot Nemec z isto pravično voljo, mogel bi bil delovati mnogo ugodnije; takó pa je imel težavno stanje ravno zaradi slovenskega pokolenja.

Winkler o Poddragi. Ko se je dosedajući dež. predsjednik kranjski poslovio od podrejenih mu uradnikov, rekel je med drugim: „Obdolžujete tu pa tam v novinah Slovence ruskega mišljenja; za mišljenje vsakogar ne morem biti porok; no jaz ne vidim Rusov v deželi, in Vi, gospoda tudi ne. Da navedem le jedan zgled, napravila je znana verska zadeva v Poddragi v svoj čas mnogo hrupa. Ko so prebivalci te občine hoteli prestopiti k pravoslavni cerkvi, vohali so ruski vpliv. No poročevalec za bogočastje, naš častiti g. dvorni sovetnik, bode mogel potrditi na podstavi uradnih aktov, da Podražani so se hoteli uže pred već nego 30 leti ločiti od materne cerkve v Št. Vidu in imeti svojo lastno, seveda katoliško župnijo, ker so s prebivalci v Št. Vidu živeli vedno v nemiru, in da so naposljed žugali z izstopom iz katoliške cerkve in prestopom v pravoslavno cerkev, ko jim niso vse ponovljene prošnje pomagale nič, da bi bili cerkveno ločeni od Sv. Vita; to sredstvo — seveda jako malovredno (verwerflich) — je pomagalo: dobili

so svojega lastnega svečenika in so, kakor poprej, dobri — katoliki in tudi dobri Avstrijci.“

Tu je govoril najpristojniši svedok; a „Slovenec“ si je v isti čas pomagal z iškarjotskim izdajanjem in ovajanjem slovenskega naroda in je proti „Slovanskemu Svetu“ napisal članek „Quousque tandem“, z namero, da bi nanj navalil krivdo, katere je bila vzrok sama hierarhija. In tako ovajajo še dandanes vse narodno časopisje in razumništvo!

Vjek. Spinčić in dr. Gregorčič v delegaciji. Spinčić je govoril kratko o zunanji politiki, obširniše pa o Bosni in Hercegovini, podavši zgodovinske dokaze, da Bosna in Hercegovina po zgodovinskem pravu spadati k zedinjeni Hrvatski, in ker poslednja po pogodbah, naposled po pragmatički sankciji od l. 1712. s Slovenci vred spada tudi za ženske naslednike pod dinastijo Habsburžanov, bi imela Bosna in Hercegovina potom hrv. dr. prava državnopravno pridružiti se našemu cesarstvu s tem, da bi se najprej ustanovila zedinjena Hrvatska na podstavi svojega neporušnega zgodovinskega državnega prava. Da bode pa glasoval proti zunanji politiki, utemeljil je s tem, da je zunanja politika v ozki zvezi z notranjo uredbo in upravo. Hrvati in Slovenci, kjer je izvoljen on, nimajo na mnogih krajih potrebnih šol in so prisiljeni obiskovati nemške in ital. šole. Njih jezik se v uradih le male rabi ali pa nič; Italijani, kedar hočejo dokazati italijanstvo južnih pokrajin, sklicujejo se na c. kr. oblastva, kjer se čez mero rabi ital. jezik poleg nemškega. Slovence in Hrvate nemčijo in italijančijo, malo po malo jih uničujejo. S tem pa se izdatno podpirajo oni, ki hočejo Germanijo do Adrije, deloma oni, ki prisvajajo Primorje in del Kranjske Italiji. Ker se deluje na ta način proti obstanku Hrvatov in Slovencev; ker bi mogli biti vsled tega prej ali slej oškodovani dinastije in naše monarhije; ker vnajna politika vpliva na notranjo politiko, protivno Hrvatom in Slovincem, in jo v tem smislu pospešuje, zato po svojem preverjenju ne more odobriti te politike; glasoval bode torej proti njej.

Dr. Gregorčič je izjavil, da misli, da govori o zunanji politiki soglasno s čuti velike večine slovenskega naroda in njegovih zastopnikov. On odobruje težnjo zunanje politike, ki se trudi, ohraniti narodom mir, ter želi, da bi se ji posrečilo stalno obraniti mir z vsemi sosednjimi državami. Kar pa se dostaje naših zaveznikov, pravi, da se zdi preprostemu človeku čudno, kakó je možno, da smo se zvezali z državami, ki so nam v raznih časih napovedovale boj in nam škodovali, v tem ko imamo takih zvez z državami, ki so nam v težki notranji sili radostno prihitele na pomoč. Vendar sprejema sedanjo trozvezo in nima proti nji ugovorov, kolikor je namenjena, ohraniti mir in koristiti državi v slučaju vojske. Ali neke reči ne more zamolčati pri tej priliki. Tudi med Slovenci se oglašajo proti trozvezi pomisleki, ki izvirajo iz preverjenja, da trozveza vpliva na notranjo politiko na škodo narodni enakopravnosti slovenskega naroda. Toda, ker ni tukaj prisoten voditelj naše notranje politike, noče on obširneje razpravljati tega predmeta.

To pohlevno izražanje delegata dr. Gregorčiča je bilo sporočeno po listih, ki zagovarjajo zunanjo politiko, še neugodniše, nego je v resnici, ko so iste novine omenjale in zasukale stvar takó, kakor da bi bil dr. Gregorčič neomajeno ali brezuslovno odobruval zunanjo politiko in trozvezo. Spominjanje na to, da se naša država veže z državami, katere so se bojevale proti naši monarhiji, v tem ko ni v zvezi z državami, ki so ji prihajale na pomoč v notranjih silah, potem želja, da bi država ohranila mir z vsemi sosednjimi državami, to povdarjanje dr. Gregorčiča vsaj nekoliko opravičuje, da ga ne moremo obsojevati popolnoma.

Oblika njegova, ki v korenini obsojuje zunanjo politiko, pa je vendar taka, se posebno v zaključku, da jo prijatelji in zagovorniki trozveze porablja in porabijo za svoje namere, namreč v kazanje svedoštev, kakor da bi tudi Slovenci odobruvali zunanjo politiko. Tudi dr. Herold je prilično rekel, da odobruje trozvezno politiko, če je njen cilj zares ohranjenje miru. Ali ta pristavek, kakor se je videlo, je bil izražen ironički, kakor vemo še posebej pozitivno. Izraz, da se vjema Gregorčičeva izjava s čuti ali čustvi slovenskega naroda, je ponesrečen; reči bi bil moral, kolikor je resnična ta izjava, ne s čustvi, ampak z „razumom“, ker čustva za to politiko, razum Poljakov, pač ne goji noben slovanski narod, in še z razumom gre težko, da ne rečemo prisiljeno. Tudi bi bil dr. Gregorčič govoril pravilniše, ko bi se bil omejil na vjemanje večine sedanjih oportunističkih zastopnikov, nego pa večine slovenskega naroda, in poslanci pred vsem, kolikor se vjemajo, ne sleglasujejo s čuti, kolikor pa z razumom. Niti gledé na kanonika Kluna ne verujemo, da je uže tolike popolnjen tudi po čustvih da bi s svojimi čustvi odobruval sedanjo zunanjo politiko; in tudi posl. Šuklje je le „hladen“ nasproti tej politiki, torej jo odobruje, kolikor mu kaže, le z razumom, ne pa s čustvom.

Gledé na to, da dr. Gregorčič ni govoril o vplivu zunanje politike na notranjo politiko jedino zaradi tega, ker ni bil prisoten grof Taaffe, izjavljamo mi svoje obžalovanje in ne priznavamo navedenega vzroka v opravičenje. Ako je dr. Gregorčič preverjen, da zunanja politika vpliva na notranjo, bilo je razložiti to ne na ušesa grofu Taaffeju, temveč naravnost grofu Kalnoky-ju, in kolikor se dostaje grofa Taaffeja, bil bi ta uže zvedel, kaj misli poslanec goriških Slovencev o njem. Grofu Taaffeju ni treba biti prisotnemu v avstrijski delegaciji, in ko bi delegati, jednako dr. Gregorčiču, čakali na njegovo prisotnost, ne prišli bi nikdar do presojevanja vpliva zunanje politike na notranjo politiko.

Sicer pa, po preverjenju dr. Gregorčiča, ne more biti ne zunanja politika kot taka, ne po svojem vplivu na znotraj toliko huda, ko se je vendar, kljub nekaterim klavzulam, odločil glasovati za njo in ne proti njej. To je še posebej čudno, ko je Vjek. Spinčić, zastopnik istih Slovencev in celó Slovencev, podrejenih istemu primorskemu namestništvu, odločil se za nasprotno postopanje. Kdo ima pravo? Oba zastopnika poznata dejstva in položnje, kakor kaže celó dr. Gregorčičev govor, in vendar postopata nasprotno! No dr.

Gregorčič sedi še v klubu konservativcev, in tu se vidi, da pri dr. Gregorčiču vpliva notranja politika, t. j. konservativni klub, na njegove nazore in njegovo postopanje o zunanji politiki, v tem ko je imel on sam pred očmi vpiv zunanje politike na politiko grofa Taaffeja. Dr. Gregorčič vidi, v kako položnje ga spravlja klub konservativcev, da čuti in govori bolje, nego sklepa in izvaja praktične posledice. Postopanje dr. Gregorčiča kaže, kakó škodljivo vpliva konservativni klub na njegove slovenske člene tudi pri presojevanju zunanje politike.

Naposled pristavljamo, da bi bilo bolje, da bi bil dr. Gregorčič molčal rajši, nego da je govoril; naj se spominja, da dr. Riegru niso verovali, ko je priznaval zunanjo politiko. Isto se bode godilo dr. Gregorčiču; sedaj se ve da so porabili hlastno njegov govor uže zaradi postopanja Mladočehov. Tendencijam pravih slovanskih zastopnikov, ki se trudijo za preobračanje sedanje notranje in zunanje politike pa je govor dr. Gregorčičev poleno pod noge, in to je jako obžalovati. Glasovanje Gregorčičevo ni zabolelo le Hrvatov in Mladočehov, ampak tudi zaresno misleče Slovence.

b) ostali slovanski svet.

Cesar Viljem in grof Taaffe. Nemški cesar je obiskal v prvi tretjini tega meseca tudi letos našega cesarja, kakor trdijo, bolj v zasebnem značaju, in je bil tudi brez spremstva politički na zunaj delujočih osebij. Ko so se mu predstavili v Schönbrunn avstrijski dostojanstveniki, je nagovoril ostentativno grofa Taaffeja, pogovarjal se z njim, potem odšel v svojo sobo, takoj pa se vrnil s škatljico, vzel iz nje veliki pruski red črnega orla ter ga osebno pripel grofu Taaffeju. To demonstrativno odlikovanje je Nemce v obče, liberalne in nacionalne pa posebe, razveselilo, slovanske oportunističke in bolj ali manj še vedno kratkovidne stranke pa v isti meri razžalostilo. Ko bi pa stvari poštevali prav, kakoršne so in so se vstvarile po zgodovinskih aktih poslednjega desetletja, ne imeli bi ne Slovani, ne Nemci povoda gledati v odlikovanju grofa Taaffeja kaj posebnega. To odlikovanje smatrajo Nemci in Slovani kot potrjenje, da se je spremenil notranji sistem v Cislitaviji ter približal nemški levici. S tem hočejo kazati nemške stranke, kakor da bila osrednja vlada poprej držala se Slovanom ugodne ali celó slovanske politike. Res je, da na zunaj je možno takó soditi, in dajajo se posebno Dunajske punktacije nekako oporo za tako mišljenje. Ali resnica dejstev sega vendar dalje in globlje. Grof Taaffe je potreboval iz slovanskih strank sestavljene desnice za žrtve in namere, katerih bi ne bil mogel doseči tako lahko s pomočjo nemških strank; vsled tega je moral tudi držati se drobtinčarske politike toliko časa, dokler niso slovanske stranke storile tega, kar je grof Taaffe pričakoval od njih. Ta drobtinčarska politika, ki ni ničesar uzakonila Slovanom po godu, ni se niti dotaknila rešitve narodnostnega vprašanja po natančniših določbah

v smislu ustavnega narodnostnega in jezikovnega zakona, ta politika, s katero so lovili in vzgajali slovanske oportuniste, je imela za podstavo isti protislovanski sistem, ki ga kaže od Dunajskih punktacij naprej tudi kratkovidnikom bolj in bolj. Zunanja zveza z Velikonomemčijo se je zasnivala v iste dni, ko je nastopil grof Taaffe, in njegova tedanja obečanja so bila mojstersko delo, katero niti misliti ni dalo, da je grof Taaffe prevzel vodstvo notranje politike na podstavi in v zvezi s pričeto, na posebno pogodbo oprto zunanjo politiko. Po takem politika grofa Taaffeja ni bila načelno nikdar Slovanom ugodna, in je strankam slovanskim podelila le toliko, kolikor je morala, a to, kar je po prosjačenju podelila Čehom, Slovencem itd., je takó malenkostno v primeri z žrtvami, ki so jih slovanske stranke privoljevale sešeno za razne vojne osnove in svrhe, da je bilo v resnici potreba teh kratkovidnih slovanskih strank za take namere. Še le potem, ko so slovanske stranke izvršile zadače, katere so se jim, kakor rečeno, naložile mojsterski, začel je sistem kazati, kak da je prav za prav. Jednako mojstersko je bila zasnovana opozicija nemške levice, katera je zaslužila pridevek fakijske; ta stranka je hinavski postopala, ko je videla, da se niti las krivice ne godi nemški narodnosti. A nemška levica ima ravno s to fakijskostjo veliko zaslugo za vzdržanje grofa Taaffeja; kajti drugače bi se bile slovanske stranke ovedele poprej, kako „slovansko“ politiko tira politika grofa Taaffeja, in morda bi bili vsaj Staročehi ali kaki odlomki Hohentwartovega kluba začeli pomišljati, kaj delajo, v kakem položnju da so. Takó pa je ravno nemška levica slepila jih, ker so menili, da, dokler rogovili ta proti Taaffeju, ne more biti njegova politika neugodna slovanskim narodnostim.

No sedaj je vse razkrito in očito; slepcem seveda ni pomagati niti sedaj. Če pa je cesar Viljem pred leti prezrl grofa Taaffeja in ga je odlikoval še le sedaj, je najbrže tudi to mojstersko delo še Bismarckove roke, in torej se ni zdelo poprej še potrebno odpirati slovanskim strankam oči, morda je bil cesar Viljem nalašč poučen postopati takó. Sedaj, po Dunajskih punktacijah, po preosnovi ministerstva, po završenju drugih parlamentarnih zvez itd., bilo bi preziranje grofa Taaffeja nesmiselno in podobno strucovemu skrivanju. Očitna in tudi manj razumnim umljiva dela zahtevajo očitnega odlikovanja; v tem je vsa logika sedanjega odlikovanja grofa Taaffeja od strani cesarja Viljema. Vidi se, da slovanske stranke se bodo morale še učiti, da razumejo diplomatsko postopanje Hohenzollernske politike, naj si bode na čelu zunanje politike Bismarck ali kdo drugi.

Delegacije. O velikem pomenu letošnje avstrijske delegacije govorimo nekoliko na prvem mestu; pojedine prevažne točke bomo razpravljali posebe, kakor priobčimo tudi vsebino in posebne odstavke tudi iz govorov

treh Mladočehov, ki so govorili stvarno in odločno v delegaciji. Poslanec Eim je govoril tudi v budgetnem odseku o pogodbah trozveze, Bosni in Hercegovini, potem pa v tako imenovanem plenumu ali zboru delegacije še jedenkrat obširno o vsej zunanji politiki. Prof. dr. Masaryk je govoril o sedanjem razvitju in položenu v Bosni in Hercegovini; on je bil šel sam v ti dve deželi, da bi osebno videl stvari in zvedel, kakošna je prav za prav vsa uprava, in kako je s slovanskim naseljenjem. Mladočeh dr. Pacák pa je presojal c. in kr. vojno, položnje vojaštva nenemškega. Vsi 3 poslanci so prozvali obširne rezke odgovore dotičnih ministrov in strank, ki a priori zagovarjajo njih politiko. Ti odgovori so ravno toliko vredni za Slovane, kakor govori, ki so jih provzročili. Brez kritičnih govorov Mladočehov bi bili ostali kratkovidniki slovanski še sedaj v nejasnem. To je videti tudi iz tega, da so jedino mladočeški delegati izvajali iz dejstev in svojih nazorov tudi odgovarjajoče posledice ter so se določili proti budgetu za skupne potrebe. Moravski poslanec Meznik je pa še vedno oportunist, on je zagovarjal zunanjo politiko in se torej postavil proti Mladočehom. V soglasju s poslednjimi je govoril jedino posl. Spinčič, ki je presojal v glavnih potezah vso politiko in se še posebe oziral na Bosno in Hercegovino. Dr. Gregorčič se je sicer nekako omejeval pri odobravanju zunanje politike, vendar jo je odobril. Takó so ostali samo 4 slovanski delegati, ki glasujejo v soglasju z mišljenjem proti budgetu za skupne zadeve. Vidi se, da slovanski oportunisti potrebujejo neizmerno materijala za premise, predno pridejo do potrebnega zaključka. Dejstva govoré, a v presodbi so oni — neverni Tomaži. S takim postopanjem se ve da ne pridemo kmalu do boljšega, kolikor je to zavišno od logike slovanskih oportunistov; morda bode dejstvena logika njim čez glavo bolj logična, nego oni. To je želeti na vse strani.

Državni zbor se skliče zopet v 5. dan novembra. Tu bode prilika govoriti o načelih, ki so se izražala v delegacijah, ne da bi bila osnovana v sedaj veljavnih ustavah.

Skupna konferencija vseh narodnih zastopnikov češko-slovanskega naroda bode 1. nov. t. l. v Pragi. Mladočehe bodo zastopali: dr. Engel, dr. Jul. Gregor, dr. Ed. Gregor, dr. Herold, dr. Kaizl, dr. Kučera in Karol Tuma. Ali se zedinijo, je dvomljivo, dasi bi bilo jako potrebno. Kajti nevarnosti so tudi za češki narod v skupnosti velike, ko se brez njih soudeležbe nadaljuje krojitev kraljevine; v tem ko se moravska večina češkega naseljenja mirno prepušča gospodstvu nemške manjšine, in se v Sileziji slovanska večina podrejuje nemški manjšini. A solidarnega postopanja potrebujejo stranke vseh slovanskih narodov cesarstva, in sedaj najbolj, ko je čisto vse jasno, kaj da hočejo s slovanskimi narodi.

Zastopstvo Liberške (Reichenberg) občine je razpuščeno, in posluje ondi vladni pooblaščenec, namestništveni svetnik grof Coudenhove. Jabelko je bilo uže davno pozorelo iz državnih vzrokov in tudi zaradi tega, da se je terorizovala češkoslovanska manjšina. No poslednjega razloga vlada ni poštevala, kar se vidi iz tega, da se terorizujejo češke manjšine tudi po drugih

mestih, ne da bi se razpustili dotični zastopi. Vladni organi poudarjajo, da Liberški mestni zastop je postopal samovoljno gledé na zakon zborovanj in društev, da je nedostojno odgovarjal vladnim organom, prekoročeval meje svojega in prenesenega področja, da je slavil velikonomške zgodovinske dneve, napravljaj razne demonstracije itd. Lani je bil cesar zaukazal ob svoji prisotnosti v Libercu, da naj policija spremeni svojo po pruski prirejeno uniformo; ali to se ni zgodilo.

Trdijo, da, kedar dojde do novih volitev, hočejo izbrati zopet doseadanje zastopnike. No, pometati bi bilo pač mnogokod, mnogo bolj, nego uganjati burke s strašilom „panslavizma“, „Velike Hrvatske“ ali celó „Velike Slovenije“.

Madjarom raste greben vedno više. Hoteli so odkriti spomenik honvedom, ki so padli l. 1848. pri naskoku na grad Budinski. Ti honvedi so bili prekućijski, in so imeli pregnati z Ogerskega vse „Avstrijce“, sosebno pa armado cesarjevo, katerega so bili prograsili v Debrecinu, da je izgubil prestol. Gledé na odkritje spomenika tem honvedom (mnogi so bili beguni) je cesar potrdil pa naslednji program: 1. K odkritju pride stotnija vojske in stotnija honvedov; 2. Ko pade zagrinjalo, položi c. in kr. feldzeugsmaister in poveljnik v Budapešti princ Lobkovic venec k spomeniku; 3. Obe častni stotniji ustrelé salvo; 4. Vsi gostje odidejo k spomeniku generala Hentzi-ga (kateri je l. 1848. pri dobitju trdnjave Budinske našel smrt) in ovenčajo tudi njegov spomenik. Poslednje pa Madjarom ni ugajalo, začeli so besneti več dnij v parlamentu in zunaj njega. Naposled so predlagali, da bi se odkritje odložilo na poznejši čas. Vsa demonstracija se obrača naravnost proti dinastiji, in to je uže vrhunec predrznosti.

Književnost.

„Zur slavischen Frage. Das Neuslovenische nach Stolzschens Principien“. Pod tem napisom priobčuje Stolzovski „Archiv für Stenografie“ v Berlinu v letošnjem letniku kritični spis iz peresa Hanuša Moserja iz Lipsije. Pisatelj porablja Stolzov stenografski sistem na podstavi noveslovenščine za vse slovanske jezike. Praški „Těsnopisní listy“ trdijo, da se ni posrečil ta poskus, in bodo to jako zanimivo razpravo pretresali posebe.

Valaška svatba. Jeji zvyky a obyčaje... Spisal Václavek Mat. V Telči, 1892.

Die Kunst in den Athosklöstern. Dr. Brockhaus. Leipzig 1891. V tem delu so prispevki k zgodovini kulture bizantinske in slovanske.

Popravki k 19. št. „Sl. Sv.“ Str. 288 na leví 10. vrsta zg.: o d š k o d u j e j o nam. . odgojuje; 289. na leví 25. v. zd.: tak ó nam.: ak ó; 290. desna 36. v. zd.: neporušnih nam.: nepoprašlih; 291. desna 29. v. zg.: Ves narod. Str. 296. Pod „Književnostjo“ pride drugi odstavek pod tretji, ker spada skupej.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., pololetno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.